

Deprem

**HAKKI ÖZDAL
ÜMİT KIVANÇ
İLKER KÜÇÜKPARLAK
ULAŞ ALTUNER
ASUDE YAĞCI
METİN YEĞİN
AZMİ KARAVELİ
MUSTAFA KEMAL COŞKUN
KORHAN GÜMÜŞ
ESİN KÖYMEN**

EKİM 2019 / SAYI 32

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Bu sayıda...

4

Paniğe gerek var: Ya örgütlü halk, ya 'felaket'

20

Toplumsal boyutuyla deprem korkusu

34

Depremde telefonsuzluk travmayı büyütüyor

42

17 Ağustos'un 20. yılına dair...

49

99 depremi sonrası yaşanan Gezi gibi bir süreçti

11

Rahat olun, telaş etmeyin

27

Deprem ve mukadderat

39

'Kadın kent' sizi depremden korur

45

Depremler yoksulları sever

57

Depremde kimde toplanıyoruz!

Yayın Tarihi: Ekim 2019

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran

Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Hakkı Özdal, Ümit Kıvanç, İlker Küçükparlak, Ulaş Altuner, Asude Yağcı, Metin Yeğin, Azmi Karaveli, Mustafa Kemal Coşkun, Korhan Gümüş, Esin Köymen

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

© 2019 Gazete Duvar

Selamlar,

Gazete Duvar'ın enformatik içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı metinler sunma gayretinin ürünlerini Duvardibi'nde derlemeye devam ediyoruz. Üst üste iki depremle sarsılan İstanbul halkı paniği ve korkuyu henüz üzerinden atamadan ne yapacağına, olası büyük İstanbul depremine karşı adeta nasıl savaş açacağına kafa yormaya başladı. Duvardibi olarak bizde '99 depremi sonrası arama-kurtarma çalışmalarından bu çalışmalarda sivil inisiyatiflerin önemine, olası bir depreme karşı örgütlü toplumdaki yaşanan panikte ve korkuda devletin payına, GSM şirketlerinin yaşattığı hayal kırıklığından tekrarı durumunda yapılabilecekler kadar çeşitli sorun ve başlıklar altında topladığımız yazılarımızla dergimizin 32'inci sayısını 'Deprem'e ayırdık.

Dosyamız Hakkı Özdal, Ümit Kıvanç, İlker Küçükparlak, Ulaş Altuner, Asude Yağcı, Metin Yeğin, Azmi Karaveli, Mustafa Kemal Coşkun, Korhan Gümüş, Esin Köymen imzalarını taşıyor.

Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Paniğe gerek var: Ya örgütlü halk, ya 'felaket'

Türkiye 1999'da, örgütsüz bir halkın başına gelen felaketi yaşadı. Ve ülkeyi yönetenler bunun üzerine kayda değer bir önlem almadı. O halde şunu sormaya hakkımız var: Hepimiz 'Allaha emanet' isek; herkesin 'başının çaresine' bakacağı bir tablo görecekseniz, 'panik olmamak'tan sonraki ikinci adımımız nedir? Bu sorunun yanıtı, 'panik olmayın' diyenler de değil, bizlerde olsa gerek.

HAKKI ÖZDAL

1965 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat ve İktisadiyat [Toplumbilim] Enstitüsü, İTÜ Şehircilik Kürsüsü'ne bir teklif götürdü. Enstitü bünyesindeki Sakarya Sosyal Araştırmalar Merkezi (SSAM) Adapazarı'nın şehirleşmesiyle ilgili bir çalışma başlatmıştı ve bu dizinin 56. Kon-

Rapor çarpıcı bir gerçeğe daha dikkat çekiyordu: Adapazarı'nın en yüksek rakımlı noktası 31 metre, en düşük rakımlı bölgesi eksi 27 metre idi. Yani Adapazarı, yer yer deniz seviyesinin 27 metre altında olan alüvyonlu bir ova, tektonik bir çukurdu.

feransı için İTÜ'den bir rapor istenmişti. İncelemeyi İTÜ Şehircilik Kürsüsü asistanlarından Orhan Göçer, dördüncü sınıfta okuyan iki öğrenciyle birlikte yaptı. Bulguları ve uyarıları enteresandı:

“Şehrin zemininde her tarafla kumlara rastlanır. Kumlar içinde bulunan kömürleşmiş ağaç parçalan ve diğer bitki kalıntılarından, bu kütlede çok eski

bir devirde nehirler tarafından biriktirildiği anlaşılmaktadır. [...] Bütün şehrin, genç ve fazla yerleşmiş olan nehir birikintileri üzerinde bulunması ve yeraltı su seviyesinin satha [yüzeye] çok yakın olması, zelzele bakımından çok tehlikelidir.”

Rapor çarpıcı bir gerçeğe daha dikkat çekiyordu: Adapazarı'nın en yüksek rakımlı noktası 31 metre, en düşük rakımlı bölgesi eksi 27 metre idi. Yani Adapazarı, yer yer deniz seviyesinin 27 metre altında olan alüvyonlu bir ova, tektonik bir çukurdu.

1960'a gelindiğinde, Demokrat Parti ve Menderes'in 'tarımsal kapitalizmi', Türkiye için ilkel bir tıkanıklık haline gelmiş; kendi doğal mecrası ve menzili olan tarihsel gericilikle birlikte donmuştu. Onun alaşağı edilmesinden sonra başlayan 60'lı yıllar, Türk sanayi burjuvazisinin, Türkiye'yi uluslararası kapitalist pazara iliştiirmek istediği ve bu amaçla, iktisadi, siyasi, sosyal projeler ürettiği bir dönem oldu. Yukarıda anılan ve Cumhuriyet aydınlan-

masının –ana gövdeden kopuk da olsa– bir sinir hücresi gibi halen yaşayan kurumlarından olan enstitü ve kürsüler, sanayi kapitalizminin iştahlı büyümesine karşı, hem işçi sınıfının pozisyonunu hem de ekonomik, sosyal ve doğal/teknik koşulları gözetemeyen araştırmalar yapıyordu.

Adapazarı Konferansları da bu yöndeki meyus çabalardan biriydi belki. Ama İTÜ Şehirçilik Kürsüsü'nün kentleşme konusundaki uyarı ve tavsiyeleri; ithal ikameci sanayi burjuvazisiyle, onun, başta askerler ve Demirel olmak üzere her 'renkten' siyasi temsilcilerinin genişleme stratejisi karşısında vızıl vızıl gibi kaldı. Bunun acı sonuçları ise raporun yayınlanmasından sadece bir yıl sonra 22 Temmuz 1967'deki depremle ortalığa saçıldı. 6.8 büyüklüğündeki depremde (resmi rakamlara

göre) 86 kişi ölmüş, 332 kişi yaralanmıştı. 1965 nüfus sayımına göre Sakarya'da yaşayan her 1000 kişiden biri ölmüş, her 250 kişiden biri yaralanmıştı. Yıkımın, esasen kentin kuzeyindeki emekçi mahallelerinde gerçekleştiği düşünüldüğünde, kapitalist 'kalkınma' açgözlülüğünün sorumluluğu daha açık görülebilir.

Ama Adapazarı'nın (en az) 86 can, yüzlerce sakat, yıkılmış binlerce binayla ödediği bedel de ders olmadı. Deprem anında katı bir yer kabuğu gibi değil de neredeyse sıvı gibi davranan Adapazarı zemininde sınai kalkınma hamleleri sürdü. Şeker ve hazır gıda, ağaç, plastik ve kauçuk sektörleri Adapazarı ovasına yerleşmeye devam etti. Zemin sıvıydı belki, ama bölge 'pazarlara' yakındı: İzmit Limanı şuracıkta, İstanbul oracıkta...

* * *

17 Ağustos 1999'daki büyük depremde Evrensel gazetesinde çalışıyorduk. O sabah, aralarında Gazete Duvar'daki yazılarından tanıdığınız Şenay Aydemir'in de bulunduğu bir ekiple birlikte bölgeye doğru yola çıktık. Derince, Körfez, İzmit, Gölcük... ve sonunda Adapazarı'na vardık. En çarpıcı tablo

17 Ağustos 1999 depreminde, resmi kayıtlara göre 17 bin 480 kişi öldü, 23 bin 781 kişi yaralandı ve 505 kişi sakat kaldı. Bu kayıpların yaklaşık 4 bini Adapazarı'ndaydı. Kent genelinde onbinlerce konut ve işyeri yıkıldı.

oradaydı. Kentin girişindeki büyük Migros marketinin otoparkına sığınmış kalabalıkta ilk karşılaştığımız insanlar, deprem gecesinin kızılcı karanlığında, kıyamet koptuğunu ve 'Araf'ta olduğunu sanıp salavat getirerek dolaşan komşularını anlattılar. Bunun yadırganacak bir davranış olmadığını, o süpermarketten ayrılıp kent merkezine geldiğimizde anladık. Adapazarı gerçekten bir 'kıyamet' yaşıyordu; ama bu, masum inançlıların, o gece

biraz da teselli arayışıyla sanmak istediği gibi ilahi değil, son derece dünyevi bir kıyametti. Kent merkezinin binaları deniz kıyısına yapılmış kumdan kaleler gibi erimiş, içine çökmüş, toprağa gömülmüştü. En sağlam binalar, sıvı zemine dayanmayıp yan yatmıştı.

Adapazarı'ndaki görüntünün bir kıyamet değil, dört başı marmur bir ihanet görüntüsü olduğu apaçık ortadaydı. İnsanlar, temeli handiyse suya atılan binalarda ölüme terk edilmişti. Bu ihaneti, maruz kaldıkları ideolojik çarpıtmayla 'kıyamet' sanan Adabazarlıların hikayelerini dinlediğimiz market-otoparkın holdingi, kentte büyük otomotiv yatırımlarına sahipti. Türk sanayi burjuvazisinin as kadrosundan Koç Holding, Otokar'da çalışan işçilere Migros'tan perakendecilik yapıyordu. Gebze'de Arçelik, Gölcük'te Ford...

17 Ağustos 1999 depreminde, resmi kayıtlara göre 17 bin 480 kişi öldü, 23 bin 781 kişi yaralandı ve 505 kişi sakat kal-

dı. Bu kayıpların yaklaşık 4 bini Adapazarı'ndaydı. Kent genelinde onbinlerce konut ve işyeri yıkıldı. Kocaeli'nde enkaz altından çıkarılan cesetler, ağustos sıcağında kokuşmasın diye kentin buz pateni sahasına istiflenmişti. Adapazarı, 18 Ağustos günü öğle saatlerinde kesif bir

ceset kokusuyla kaplıydı. Ve tıpkı 67 depreminde olduğu gibi, bu felaketten de bir ders çıkarılmadı. Türkiye'nin kapitalist birikim rejimi tarımdan sanayiye direksiyon kırarken kurban edilen herkes ve her şey, 12 Eylül sonrasında neoliberal kapitalizmde yine kurbandı. Menderes'ten Demirel'e, ondan Özal'a –ve tabii bugüne varan bir zincir...

Ama 17 Ağustos depremi, zaten makyajlı bir Gulyabani duru-

mundaki siyasal rejime ölümcül darbeyi indirdi. 12 Eylül sonrasında kaba bir tasnifle, 1980-83 cunta rejimi, 1983-91 cuntaya eklemli ANAP 'sivilleşmesi' ve 1991-2002 zorunlu milli güvenlik rejimi olarak bölümleyebiliriz belki. 17 Ağustos 1999, ağır ekonomik krizlerin ve çarpık kapitalist sanayileşme havzasının depremle tarumar olmasının altından kalkamayan milli güvenlik rejiminin, 2002'deki 'AKP zaferi' ile resmi teyidi gelecek olan yıkımının miladıydı. O dönem, köksüz bir sivil toplum sloganı olarak dolaşımda kalan "Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" sözü, negatif anlamıyla gerçekleşen bir kehanet oldu. 99 yıkımı, daha dizginsiz bir piyasalaşma, daha azgın bir siyasal gericilik, daha beter bir toplumsal örgütsüzlük vaat eden güçler için fırsata dönüştü. Ve gerçekten de bir yandan hiçbir şey eskisi gibi olmadı, öte yandan da her şey eskisi gibi kaldı. 'Resmen' 17 bin 500 kişinin öldüğü 99 depremiyle ilgili 2 bin küsurcuk dava açıldı. Sadece 40 kişi suçlu bulundu. Bu davaların da çoğu, 2007'de zamanaşımından düştü. Dönemin simgelerinden haline gelen ve

Ve gerçekten de bir yandan hiçbir şey eskisi gibi olmadı, öte yandan da her şey eskisi gibi kaldı. 'Resmen' 17 bin 500 kişinin öldüğü 99 depremiyle ilgili 2 bin küsurcuk dava açıldı. Sadece 40 kişi suçlu bulundu. Bu davaların da çoğu, 2007'de zamanaşımından düştü.

195 kişinin ölümünden sorumlu tutulan Yalova müteahhidi Veli Göçer de 2011’de tahliye oldu. Türkiye’nin ‘bol alkışlı’ yeni İslamcılarının siyasal iktidarı perçinlediği yıllarda...

***

İstanbul üç gün içinde iki ürkütücü depremle sarsıldı. İnsanlar haklı olarak endişeli. 1999 çok uzak bir tarih değil

ve 20 yıl öncenin karanlık anıları, zaten tetikte beklediği dehlizlerden çıkıp geliyor. Zira, bu 20 yılda önleyici hiçbir şey yapılmadığı – en kötü ihtimalle sezgi yoluyla– biliniyor ve dahası, henüz yıkım yaşanmamışken bile, olası felaket

bir tür prova olarak yaşanıyor: Performansı gacirtısından anlaşılan mezar binalar; 20 yıl sonra aynı ilkelikle çöken haberleşme sistemleri; inşaat ve rant rejimince gasp edilmiş ve “her gün yenileri ilan ediliyor” diye en üstten, dalga geçer gibi internetten kovalamamız istenen toplanma alanları... ‘İkinci adam’ şöyle söylüyor, aynı kentteki yakınlarının sağlığından haberdar olacak bir telefonda mahrum insanlara: “Depremde birincil derece önemli olan panik olmamak, yani olabildiğince sakin olacaksınız, panik olmayacaksınız.”

Kötü senaryodan konuşmaya cesaret edelim. İstanbul’da büyük bir deprem meydana gelmesi halinde, henüz hiçbir yer yıkılmamışken kaput olan iletişim hatlarının tamamen ve uzun süre devre dışı kalacağı; insanların

toplanacağı alanların, sokak aralarında sıkışıp kalmış bazı minyatür ‘park’lar ve kendisinin ne hale geleceği belirsiz okul binalarının bahçelerinden ibaret olduğu; bu

Bu koşullarda bize “birincil derece önemli olan panik olmamak, panik olmayacaksınız” diyenler, soğukkanlılık değil kaderci bir boyun eğme telkin ediyorlar.

koşullarda toplumu seferber edecek kayda değer hiçbir önlemin alınmadığı, hatta kayda değmez bir önlemin bile zikredilemediği; aslında herkesin, başının –olmayan– çaresine bakmak durumunda kalacağı ortada...

Sanayi ve ticaretin üretim ve ikmal yollarının azami kâr hırsıyla

organize edildiği Marmara şehirleşmesi, yönetici sınıfların benzerlerinden ders çıkartmamak konusunda bilinçli bir kayıtsızlığa sahip olduğu yeni bir felaket ihtimaliyle karşı karşıya. Bu koşullarda bize “birincil derece önemli olan panik olmamak, panik olmayacaksınız” diyenler, soğukkanlılık değil kaderci bir boyun eğme telkin ediyorlar. Mukadder görünen felakete karşı ‘panik’ olmanın bir faydası yok elbet; ama onu görmezden gelmek anlamına gelen bir ‘sakin olun’ telkininin de hiçbir faydası yok. Türkiye 1999’da, örgütsüz bir halkın başına gelen felaketi yaşadı. Ülkeyi yönetenler bunun üzerine kayda değer bir önlem almadı. O halde şunu sormaya hakkımız var: Çocuklarımız okullarda, işçilerimiz fabrikalarda, hepimiz evlerinde ve işyerlerinde ‘Allaha emanet’ ise; fahiş vergili GSM sistemlerimiz çalışmayacaksa; herkesin ‘başının çaresine’ bakacağı bir tablo görecekseniz, panik olmamaktan sonraki ikinci adımımız nedir? Bu sorunun yanıtı, ‘panik olmayın’ diyenler de değil, bizlerde olsa gerek.

Rahat olun, telaş etmeyin

1999 depreminde devletin esas dertlerinin neler olduğu, konunun genellikle bizimle alâkasının bulunmadığı, bizim korunmamız ve kurtarılmamızın bir “millî ihtiyaç” olmadığı birden herkes için apaçık anlaşılmıştı. Şu son beş-on senede, fetihler yapacağız, çocuklarımızı savaşlarda öldüreceğiz coşkusuyla bu yine unutturuldu. Bu yüzden depremde gafil avlanabiliriz.

ÜMİT KIVANÇ

17 Ağustos 1999 büyük depreminden sonra, altı ayı aşkın süreyle, deprem bölgelerinde ve İstanbul'da çalıştım. "Civil koordinasyon" bünyesinde. Kendiliğinden oluşmuş,

Yıkımın acıları ve deprem ertesinde oluşan muhtaçlık, mağduriyet ve çaresizlik haleti ruhiyesi gerçekten ancak çok etkili ve ustalıkla çabalarla aşılabilecek, büyük insanî sorunlar.

kısa sürede inanılmayacak sayıda gönüllüsüyle epey işe yaramış bir inisiyatifti. Yardım koordinasyonu ihtiyacından yola çıkılmıştı, zamanla çadırkent ihtiyaçlarının giderilmesi, depremzedelere nefes aldırarak etkinlikler ve boyumuzu aşan işlerde ilgili kuruluşların harekete geçirilmesi gibi alanlarda da çalıştık.

Osman (Kavala) da bizimleydi.

Özellikle riskli yörelerde insanların başına çökmeyecek ahşap evler tasarlanması ve yapılmasıyla ilgilenmişti, onunla çok uğraştı.

1999'un yaz sonuyla kış başlangıcı arasında, bir değil iki felaket yaşandı. Önce Sakarya, Gölcük, Kocaeli, Değirmendere, Yalova ve İstanbul'un bazı semtlerinde insanlar öldü, binalar yıkıldı, altyapı harap oldu; sonra Kaynaşlı ve Düzce'de. Biz her ikisinde de çalıştık. İlkinde her gün yeni tecrübeler edinerek kendimizi ve etkinliğimizi geliştirdik; ikincisinde daha ne yaptığımızı bilir haldeydik, daha işlevsel yardımlarımız oldu sanıyorum.

Yıkımın acıları ve deprem ertesinde oluşan muhtaçlık, mağduriyet ve çaresizlik haleti ruhiyesi gerçekten ancak çok etkili ve ustalıkla çabalarla aşılabilecek, büyük insanî sorunlar. İnsanlar donup kalmış oluyorlar, kırıpratamıyorsunuz. İnsanların doyurulması, güvenli şekilde barındırılması, temiz su temini, hele hele tuvalet meselesinin temiz ve sürdürülebilir çözümü, çocukların, bebeklerin sağlıklı tutulabilmesi, elbette hayatî pratik sorunlar. Ancak, inanın, psikolojiyle ve insan davranışlarıyla ilgili sorunların yanında bunların çözümü daha kolay görünür-

yor. Bizler en azından, bunu gördük, tecrübe ettik.

Hemen anlaşılacaktır ki, felaket zamanında bizim devletten asla beklenmeyecek hizmetlerden sözlemekteyiz. Böyle işler için bilinçli ve maharetli gönüllüler lazım. Öte yandan, devletin kapasitesi ve gücü olmaksızın, büyük bir felaket zamanında sorun çözmek çok zor. Bazı meselelere el atmanız bile imkânsız olabilir. Dolayısıyla, “devlet ne yaparsa yapsın, yapmazsa yapmasın, biz işi hallederiz” demeniz de mümkün değil.

Fakat.

“Fakat” deyip noktayı koydum, çünkü gerisini yazmak tarif edilemez azap.

Kasım başında, depremden birkaç saat sonra Düzcüdeydik. İlk depremden belli ki memleketçe sıkı ders alınmıştı, yolda birbiriyle yarışan konvoylar halinde gidiyorduk. İtfaiye ve her türden belediye araçları, askerî araçlar, sıra sıra özel otomobiller...

Gittiğimizde her yer karmakarışık ve karanlıktı, yetkililer şaşırmış kalmıştı. Böyle durumlarda, elbette çok haklı olarak, yörenin insanları, başkalarını kurtarma işlerine kendilerini vermeden evvel, kendi yakınlarının akıbetini öğrenmeye, ailelerine, arkadaşlarına yardıma koşmaya öncelik tanıyorlar. Bu yüzden, deprem gibi felaketlerde dışarıdan yardıma gelenlerin hayatî işlevi var.

Burada da şöyle bir sorun çıkıyor: Dışarıdan gelenler yöreyi bilmiyor. Elektriğin kesik olduğu, yolların tanınmadığı, bir yol yıkıntılar ve çukurlarla kapanmışsa alternatifinin bilinmediği, insanların travmanın tesiriyle donup kalmış olduğu bir yörede yabancılar ne yapabilir? Bu yüzden, koordinasyon ilk anların hayatî konusu. Sükûnetini koruyabilen yöre insanlarıyla sağa sola gidebilecek yabancıların işbirliğini sağlamak gerekiyor.

“Halı sahanın oradaki binanın altından ses geliyor!” dediğinde ne yapılacağını gözünüzün önüne getirin lütfen.

İlk depremde, AKUT ve sivil gönüllülerin kurtarma işlemindeki mucizevî performansı ve sonrasında bizim gibi yardım koordinasyonu ile uğraşan sivillerin devlete göre çok daha hızlı, etkili çalışması, sivil gönüllü tayfasına itibar sağlamıştı. Düzce’ye adım attığımızda önce bir-iki yıkıntıya gittik, teçhizatsız, özel kılıksız faydalı olamayacağımızdan, kriz merkezi haline getirilmeye çalışılan devlet kuruluşu bahçesine geçtik. Bir çadır kurmuşlar, kaymakam falan oturuyor, birileri dolanıyordu orada. Dedik ki: Geçen depremden ders alınmış, şu anda buraya onlarca arama-kurtarma ekibi akıyor. Bunlara yol gösterilmesi gerekiyor. Biz koordinasyon işini biliyoruz. Bize masa ve telefon verin. Yöre halkından bu işe katılabilecek olanlar şurada, yakınımızda beklesin, gelen bütün ihbarları bize aktarın ve gelen bütün ekipleri bize yönlendirin. Planımız basitti: Gelen bütün arama-kurtarmacıları, kişi sayıları, teçhizatlarıyla beraber kaydedecek, gözümüzün tutma ölçüsünü kafamıza yazacak, “Şurada şu oluyor” diye ihbar geldiğinde uygun ekibin yanına yöreyi bilen birini katıp gönderecektik. Bu, kimsenin kimseden emir almadığı bir salt koordinasyon işleyişiydi. Ve iyi yürütüldüğünde muhteşem sonuç veriyordu. Zaten genel yardım koordinasyonu konusunda da yaptığımız bundan farksızdı. “Şurada şunlara ihtiyaç var” ihbarlarını, “yardım etmek istiyorum” diyenlere iletiyor, kimisine pirinç, kimisine buzdolabı, kimisine oyuncak aldırıyor, götürebiliyorlarsa nereye, kime gideceklerini ayarlıyor, götüremiyorlarsa yardıma hazır kamyonetçiler, kamyoncular aracılığıyla nakliyeyi de biz yapıyorduk.

O arada, çadırkentlerin başına konan genç subaylarla işbirliği içerisinde, giren malın asla lazım olduğu anda çıkamadığı resmî depoları pas geçiyor, çadırkentlere doğrudan malzeme temin ediyorduk.

Düzce'deki kaymakam önümüze bir telefon koymadan ortalıktan yok oldu. Gecenin geç saatlerinde, gelen ekip-leri karşılayan yalnız bizdik.

Ermenistan'dan gelen ekip, ısrarla yetkili arıyor, kriz masası çadırında devlet yetkilisi kim-senin bulunmadığına inanmı-yordu. Biz, birtakım telefonları oradan oraya sürükleyerek, cep telefonlarımızın numaralarını yaymaya çalışarak, megafon bile olmadığı için çıkıp bağırarak, bir şekilde faaliyetimizi sürdürdük. Gelen bütün ekipleri kaydetmiştik; arama-kurtarma aciliyeti bit-tiğinde bazılarından rica ettik, ağaç bile diktirdik.

Bir gün sonraydı sanırım, yeni bir ekip geldi, kriz masası için. Merhum Recep Yazıcıoğlu'nun yetiştirdiği insanlar oldukları söylendi. Yeni kaymakam (vali yardımcısıydı) doğrudan bizim çadıra girip "hangi siviller var burada?" diye sordu ve bizimle yoğun şekilde beraber çalışmaya başladı. Beraberce epey iş yaptık. Yörenin iki otobüs firmasıyla depremzede insanları birtakım gezilere yollamak da bunlardan biriydi. O vali yardımcısı hakkında, sanırım ihalesiz böyle şey yaptığı için soruşturma açtılar.

Gölcük'ten sonra burada da ilk defa devletin "içini" görüyorduk. Gölcük'teki tecrübeye göre devletin "içi" şöyle bir şeydi: Biraraya getirdiğinde insanların gün içerisinde mecburen topladığı meydandaki tuvalet sorununu veya sırada bekleyen başka bir meseleyi halledebileceğin parayı, yirmişer lira yirmişer lira halka dağıtıyordun! İnsanlar kuyruğa giriyor, çiftlemesinler diye kontrol ediliyor, birbirlerini itip kakıyor, o anda hemen hiçbir ciddî işlerine

Yeni kaymakam (vali yardımcısıydı) doğrudan bizim çadıra girip "hangi siviller var burada?" diye sordu ve bizimle yoğun şekilde beraber çalışmaya başladı. Beraberce epey iş yaptık. Yörenin iki otobüs firmasıyla depremzede insanları birtakım gezilere yollamak da bunlardan biriydi. O vali yardımcısı hakkında, sanırım ihalesiz böyle şey yaptığı için soruşturma açtılar.

Sonra, Gölcük Kaymakamı bizi işten attı. Hiçbir resmî görevimiz olmadığı halde, resmî yazıyla, “bundan sonraki çalışmalarımızda başarılar” dilendi. Hiçbir siyasî laf konuşmuyor, gıcık olacakları en ufak iş yapmıyorduk. Sorun şuydu ki, iş yapıyorduk, onları da bir şeyler yapmaya zorluyorduk.

yaramayacak yirmi liralarıyla kös kös uzaklaşıyorlardı. Bakkal da yıkılmıştı. Doğu illerinden birinden gelen kaymakamlardan biri, “şu parayı dağıtmasanız da şunu şunu yaparsak” önerimize karşılık şöyle demişti: “O parayı dağıtmazsa devlet yoktur!” Muhtemelen başka çağlardaki devletlerden bahsediyorduk. Ama muhatabımız sahiden devletti, bizse devlet vatandaşına yardım konusunda en ufak hazırlık yapmamış olduğu için aradan sızmış başıbozuklar. Paraları dağıttılar. Yirmi lira yirmi lira. Çaresiz izledik. Gözümüzün önünden seyyar tuvaletler filan geçiyordu. Sonra, Gölcük Kaymakamı bizi işten attı.

Hiçbir resmî görevimiz olmadığı halde, resmî yazıyla, “bundan sonraki çalışmalarımızda başarılar” dilendi. Hiçbir siyasî laf konuşmuyor, gıcık olacakları en ufak iş yapmıyorduk. Sorun şuydu ki, iş yapıyorduk, onları da bir şeyler yapmaya zorluyorduk.

Depremden iki yıl sonra, yardım koordinasyonu konusunda örnek sahalardan biri olmuş Halidere’ye gittik. Ne oldu, ne bitti diye sorduk, bir belgesel yaptık. Belediyedekiler, herkesin depremden sonra sınırlanmış kat izninin gevşetilmesini istediğini, kimsenin ders almadığını ya da herkesin olanları unuttuğunu anlattılar. Bizim de gözlemimiz bu yöndeydi.

1999 depreminin ardından birçok yerde birçok tedbir alınacağı ilan edildi. İstanbul’da afet toplanma merkezleri gözden geçirildi, yenileri ilan edildi. Sokaklara ufak tabelalar kondu, “şöyle olursa şuraya gidin” diye. Arama-kurtarma konusunda muazzam adımlar atıldı. Van depremini televizyondan seyrederken, bu alanda nasıl ustalaşıldığını gördüm. Hakikaten, çok ekip var; sivil de

var, devletin de var. Arama-kurtarma ekipleri genellikle başarılılar.

En yakın binanın otuz-kırk metre uzakta olduğu bir yerde, kesin güvendiğiniz birinin denetiminde inşa edilmiş, tek katlı evde yaşamıyorsanız, kendinizi boşuna tedirgin etmeyin. Zaten her şey bir anda oluyor, dertlenmeyin.

Tek başarımız da bu alanda. Afet toplanma merkezlerinin birer birer yok edilmesini hep beraber izledik.

Büyük depremin ertesinde, yardım koordinasyonu ile yoğun şekilde uğraştığımız için, depremle ilgili panellere, tartışmalara çağırıldık bir süre. Deprem bölgesinde gördüğümüz yıkıntıların “tarzları” o arada hiç aklımdan çıkmıyordu. Yıkıntıya bakınca ne haltlar edilmiş olduğunu anlayabiliyordunuz çoğu zaman. Hele yanınızda bir inşaat mühendisi varsa. Birinci katı yok olmuş, öbür katların camlarının bile

sağlam kaldığı binalar gördük; kat zeminlerinin yanyana dizildiği, “bisküvi” adını taktığımız yıkıntılar gördük; etrafındaki binalardan eser kalmamışken kılına hanel gelmemiş eski püskü apartmanlar gördük. Askeriyenin her tarafı yerle bir olmuş, muhtemelen dürüst bir sorumlunun denetiminde yapılmış kısımdaki lojmanlarda çizik meydana gelmemişti. Anladınız siz demek istediğimi.

Devletin haline baktım, gördüğümüz yıkıntıları gözümün önünden geçirdim, yüksekçe yerlerden İstanbul’a baktım.

Sonra, gittiğim bütün panel ve konferanslarda lafın dönüp dolaşıp kaçınılmaz olarak dayandığı “İstanbul depremi” konusunda şöyle şeyler söylemeye başladım:

En yakın binanın otuz-kırk metre uzakta olduğu bir yerde, kesin güvendiğiniz birinin denetiminde inşa edilmiş, tek katlı evde yaşamıyorsanız, kendinizi boşuna tedirgin etmeyin. Zaten her şey bir anda oluyor, dertlenmeyin. Yiyeceğinizi ve suyunuzu en yakın market enkazından

temin edersiniz, telaş etmeyin. Eğer size yardım etmeye gelmiş devlet görevlileri görürseniz, onları iyi insanlar kabul edip siz de onlara yardımcı olun. Fakat devletin bütün kapasitesiyle sizin yardımınıza koşacağına güvenmeyin.

Velhâsıl, telaş etmeyin, rahat olun, bekleyin. Çünkü eğer sahiden tedbir alalım dersanız, aşağı yukarı devrime benzer bir şey yapılması lazım, o da bize ters...

İmza eksiktir, müdürün onayı lazımdır, şudur budur, bir yana, bizim devletimiz felaket anında bize yardım etmek üzere kurulmamış ve örgütlenmemiştir.

1999 depreminde devletin esas dertlerinin neler olduğu, konunun genellikle bizimle alâkasının bulunmadığı, bizim korunmamız ve kurtarılmamızın bir “millî ihtiyaç” olmadığı birden herkes için apaçık

anlaşılmıştı. Şu son beş-on senede, fetihler yapacağız, çocuklarımızı savaşlarda öldüreceğiz coşkusuyla bu yine unutturuldu. Bu yüzden depremde gafil avlanabiliriz.

Veya milyonla ruhsatlı-ruhsatsız silahımız ve pompalı tüfeklerimizle çıkıp birbirimizi avlayabiliriz. Böylece beslenip barındırılacak insan da azalır, sorun küçülür. Bir mermi kaç para, biliyor musunuz siz!

Velhâsıl, telaş etmeyin, rahat olun, bekleyin. Çünkü eğer sahiden tedbir alalım dersanız, aşağı yukarı devrime benzer bir şey yapılması lazım, o da bize ters...

FENMI
MUSLUM
SERDAR
AYHAN
SEVDA

MUSTAFA

Toplumsal boyutuyla deprem korkusu

Bir haftadır ciddi bir deprem riski altında olduğumuzu “yeniden hatırladık”. Aslında toplum olarak, yıllardır diğer araçlara makas atan, bundan dolayı yaşanan kazalara tanık olsa da pek üzerinde durmayan, bir hafta önce makas atarken kaza riski yaşayınca birden korkmaya başlayan biri gibiyiz.

İLKER KÜÇÜKPARLAK

Korku bir duygudur. Aynı zamanda bir insanı psikiyatriste getiren en önemli nedenlerden de biridir. Terk edilme

korkusu, başarısızlık korkusu, küçük düşme korkusu, sağlığını yitirme korkusu, kirlenme ya da hastalık bulaşması korkusu farklı klinik durumlarda insanın hayatını zorlaştırabiliyor. Bu yüzden korku kişiyi psikiyatriste getirir. Korku bizim işimiz.

Diğer yandan korku aslında tartışma götürmez biçimde bir duygu. Hüzün, gurur, utanç,

neşe, öfke ya da heyecan gibi bir duygu. Bir duyguyu geçirmek her zaman iyi fikir midir peki? Şimdi kısaca “Duygu niye var?” sorusuna yanıt bulmaya çalışalım, sonra korkuya, oradan da depresyon korkusuna geçeceğiz...

Artık duygunun aralarında algı, dikkat, bellek, motivasyonel öncelikler, iletişim ve ifade, refleksler, enerji, beden fizyolojisi ve davranış gibi çok sayıda çıktığı, “paket halinde” düzenleyen bir fenomen olduğunu biliyoruz.

Duygu elbette insana özgü bir fenomen değil. En azından memelilerin hepsi ve omurgalıların da bir kısmı duyguya sahipler. Hatta Charles Darwin “The Expression Of Emotion In Man And Animals” isimli kitabında türler arasında duygu ifadelerini karşılaştırmıştır. Artık duygunun aralarında algı, dikkat, bellek, motivasyonel öncelikler, iletişim ve ifade, refleksler, enerji, beden fizyolojisi ve davranış gibi çok sayıda çıktığı, “paket halinde” düzenleyen bir fenomen olduğunu biliyoruz (1). Cep telefonlarındaki “modları” düşünün. Mesela uçak modunda telefon şebekesi bağlantınız, wi-fi bağlantınız, bluetooth bağlantınız ve radyo bağlantınız kesiliyor ama kayıtlı bulunan fotoğraflarınıza bakabilir ve müzik dinleyebilirsiniz. Bu modun amacı bu işlevleri teker teker ayarlamak zorunda kalmamanız. Duygular için de “Pek çok zihinsel ve bedensel durumu düzenleyen modlar” diyebiliriz.

Korku bu düzenlemenin oldukça belirgin olduğu duygulardan birisidir. Özellikle bedensel (fizyolojik) değişikliklerden zengindir. Bir köpek tarafından kovalandığı için çok korkan bir çocuğu gözümüzün önüne getirelim. İlk bakışta gözleri kocaman açılmış, harcadığı bedensel eforla

Gerçek ve somut bir tehlike varlığında korku modu hayat kurtarır. Zaten bu yüzden evrimsel süreçte ortaya çıkmış ve varlığını sürdürmüştür.

orantısız biçimde derin derin soluk alıp veren, burun kanatları açılmış, kan şekeri yükselmiş, çarpıntı yaşayan, titreyen, akli fikri o köpekte olduğu için söylediğinizi anlayamayan hatta duyamayan, köpeğin olduğu yerden küçücük bir ses gelse irkilten bir halde olacaktır muhtemelen. Korku duygusu yukarıda bahsedilen düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

Yazık değil mi bu çocuğa? Korkmasa keşke...

O konuda emin değilim işte. Gerçek ve somut bir tehlike varlığında korku modu hayat kurtarır. Zaten bu yüzden evrimsel süreçte ortaya çıkmış ve varlığını sürdürmüştür. Derin nefes alma, nabzın ve kan basıncının artması, kan şekerinin yükselmesi aslında bir nevi doping etkisi oluşturur. Bu yüzden korkan insanların insanüstü bir efor gösterebildiği aktarılır. Yine bütün odağın tehlike sinyaline yöneltilmiş olması da somut bir tehlike varlığında hayatı kurtarabilir. Ayrıca diğer duygulardaki gibi korkunun önemli işlevlerinden biri de sinyalizasyondur. Duygumuzun diğerleri tarafından görülmesinin hem bize, hem de diğerlerine faydası olabilir. Hatta insanda kaşların bu duygu ifadesini aktarmaya yönelik işlevi nedeniyle evrimsel süreçte ortaya çıktığı düşünülmekte (2). Örneğin korkmuş birini gördüğümüzde hem ortamda bir tehlike olduğunu kavrayabiliriz ve biz de korkup önlem alırız, hem de korkan kişiye yardım etme isteği duyarız. Yine de bu noktada işi karıştıran bir unsur daha var: Korkularımız somut tehlikelere karşı mı oluşuyor gerçekten?

Köpeğin tehlikeliliği konusu muğlaktır. Gerçekten tehlikeli köpekler olabildiği gibi, çoğu köpek aslında son derece uysal hayvanlardır. Sık karşılaşılan başka bir örnek olan uçuş korkusunda da somut bir tehlike olup olmadığı konusu tartışılabilir. İstatistiksel olarak uçuşun kara yoluyla seyahatten güvenli olduğunu biliyoruz. Burada, uçurum kenarından ya da ağaçtan düşme gibi evrimsel kökenleri-

mizden tanıdık gelen bir yükseklik tehdidine karşı, evrimsel olarak duyarlanma şansımızın olmadığı süratle hareket etmekten yeterince korkamadığımızı öne sürmek de mümkün. Diğer araçlara makas atarak ilerlemek evrimsel olarak karşılığı

olmayan, dolayısıyla çok daha tehlikeli olmasına karşın yeterince korkamadığımız bir durum. Yine de uçuş korkusunun oldukça belirgin sembolik boyutları vardır. Bağımlı kişilik yapısındaki insanlar sevdiklerine ulaşamamaktaki, obsesifler uçağı kontrol edemeyecek olmaktadır, narsistler kendilerine layık olacak kadar yetkin olup olmadıklarını bilemedikleri pilotlara kendilerini emanet etmekteki huzursuzluklarını uçuş deneyimi üzerinden sembolize edebilirler.

Son olarak somut tehlikenin hiç olmadığı bir durumu, mesela tavşandan korkan birini ele alalım. Bu kişi tavşanın tehlikeli bir hayvan olmadığı farkındadır aslında. Yine de tavşan görünce bile çarpıntı hissetmesine ve oradan uzaklaşmak istemesine engel olamaz, değil ki tavşana dokunsun... Bu durumlarda korkunun esas nesnesi farklıdır ve o nesne o kadar tahammül edilemez ki, kişi kendi de fark etmeden o nesneyi tavşanla sembolize ediyordur. Bu varsayımsal vakayı speküle etmek gerekirse, annesi

küçük kardeşini “tavşanım” diye sevmiştir ve tavşan onun için gözden düşmek ve terk edilme tehlikesini sembolize ediyordur ya da küçükken kendisini taciz eden kişinin adı fonetik olarak tavşanı çağrıştırıyordu... Bu durumda korku tamamen işlevsiz evrimsel bir külfetten ibarettir. İşte psikiyatristler bu yüzden korkularla baş etmeye yardımcı olurlar. Psikoterapi sürecinde korkunun gerçek nesnesiyle karşılaşmak yıpratıcı ve sarsıcı bir çalışma gerektirse de, ancak bu karşılaşmadan sonra öykü yeniden kurulabilir (annem beni terk etse de kendime bir hayat kurabildim ya da artık istismara karşı koyamadığım o küçük ve çaresiz durumda değilim) ve kişi yeni bir anlatı ile sadece tavşan korkusunu geçirerek değil, yeniden yapılanarak hayatına devam edebilir. Churchill “kan, ter, meşakkat ve gözyaşı” vadetmiş, psikoterapi için bunlardan sadece kan kısmı iddialı olurdu sanırım. Yine de Churchill’in ifade bulmayan esas vaadi bunlardan sonra artık başlayabilmek olsa gerek, psikoterapi için de öyle...

Depremden korkmamayı nasıl başarırız?

Bir haftadır en sık karşılaştığım soru bu oldu sanırım. Bu soruyu ancak deprem korkusunu yukarıdaki perspektiften tanımlayarak ele alabiliriz. Yazının bu kısmına kadar sabrettiyseniz aslında köpekten ve uçaktan korkmanın büyük oranda, tavşandan korkmanın ise tamamen sembolizasyon üzerinden gelişen, dolayısıyla da işlevsel olmayan, bu nedenle de geçirilmesi iyi olabilecek korkular olduğu sonucuna varacaksınız. Diğer araçlara makas atmak ise aslında somut tehlike doğuran ama yeterince korkulamayabilen bir durum. Dolayısıyla deprem korkusunun somut bir tehlikeye yönelik mi, yoksa sembolik bir nedenle mi geliştiğine göre sorunun kendisi anlam kazanacak.

Konya’da, güvenli olduğunu bildiği bir binada yaşayan bir kişi yaşadığı yerde deprem yaşamaktan korkuyorsa sembolik bir korku yaşadığını varsayabiliriz. Daha önce deprem yaşamış kişilerin korkularınının canlanması da öyle. Bu

grup için psikoterapi iyi fikir olabilir. Ama son bir haftadır bu soruyla sıkça karşılaşmamın nedeninin bu grup oldu-

Yıllardır depremden korkmadık değil aslında, yıllardır depremden korkamadık. Korku karşısında çaresiz kaldık. Yıllardır korkuyor olsak, sadece bireysel önlemler almakla kalmazdık.

ğunu düşünmüyorum. Bir haftadır ciddi bir deprem riski altında olduğumuzu “yeniden hatırladık”. Aslında toplum olarak, yıllardır diğer araçlara makas atan, bundan dolayı yaşanan kazalara tanık olsa da pek üzerinde durmayan, bir hafta önce makas atarken kaza riski yaşayınca birden korkmaya başlayan biri gibiyiz. Yıllardır makas atmaktan zaten korkuyor olmak daha iyi olurdu. Elbette yıl-

lardır korkmuyor olmamızın nedeni makas atan gencinki gibi haz arayışı değil, depremin yarattığı dehşet duygusu ve sistemik önlemler alınmıyorken bireysel önlemlerin yetersiz kalacağı düşüncesiyle önlem almanın kendisinin bile kaygı uyandıran bir eyleme dönüşmesi. Yıllardır depremden korkmadık değil aslında, yıllardır depremden korkamadık. Korku karşısında çaresiz kaldık. Yıllardır korkuyor olsak, sadece bireysel önlemler almakla kalmazdık. Yıllardır korkuyor olsak konutların, okulların, hastanelerin ve diğer binaların güvenliğine ilişkin daha politize olurduk. Şimdi korkmaya başladık.

Korku bir duygudur. Korku davranış üzerinde birbirine zıt görünen etkilere sahiptir. Korku nedeniyle ketlenmek de harekete geçmek de mümkün. Depremi engellemenin bir yolu yoksa eğer, deprem korkusunu geçirmektense, deprem korkusuyla harekete geçmenin daha büyük toplumsal fayda sağlayacağına inanıyorum.

1- Cosmides, L., & Tooby, J. (2000). Evolutionary psychology and the emotions. *Handbook of emotions*, 2(2), 91-115.

2- Godinho, R. M., Spikins, P., & O'Higgins, P. (2018). Supraorbital morphology and social dynamics in human evolution. *Nature ecology & evolution*, 2(6), 956.

Deprem ve mukadderat

Teknolojide dünya liginde cirit attıklarını iddia eden GSM operatörleri ilk dakikada çöktü gitti. Okullarda, iş yerlerinde, sokaklarda, meydanlarda hiçbir hazırlık; kurumlar arasında herhangi bir koordinasyon görmedik. 'Allah'ın işi' olan deprem sonrasında Allah'a havale edileceğimiz gibi bir hisse kapıldık.

ULAŞ ALTUNER

İki titretip bırakanına denk geldim tabii ama hayatımda hiç şiddetli bir yer sarsıntısına maruz kalmadım. Gerçek bir deprem deneyimi yaşamadım yani. Çok insandan dinledim, çok dehşet verici yaşanmış deprem anıları okudum ama o anın yaşattığı korkuyu ve çaresizliği tam anlamıyla kavramam mümkün olmadı. Ülkenin acı dolu hafızasının getirdiği bir birikim söz konusuydu sadece. Aklımızda yıllardır söylenegelen şeylerden derlenmiş bir 'deprem anında ne yapılmalı' eylem planı var. Masanın altına girerim, buzdolabını kendime siper ederim, yok hayat üçgeni bulur oraya uzanırım...

Perşembe günü kedilerim birden bire anlamsızca sağa sola kaçışmaya başladıktan hemen sonra beşinci katında oturduğum bina sağa sola yalpalayıp duvarlarından çatır çatır sesler geldiğinde, kafamdaki onca deprem savar malumat buharlaşıverdi. Yararı olmayan, hafızada boşuna yer tutan bilgiler kapsamına girdi. Bilen bilir, bana kolay kolay 'kal' gelmez. Kriz anlarında cevval ve serinkanlı olmakla tanınırım. Depremin üçüncü saniyesi falandı. Kucağымda iki kedi, evin içinde don paça depremden kaçarken buldum kendimi. Nereye kaçıyordum acaba?

İnsan depremi zihninde canlandırırken epey hafife alıyormuş. Bunu söylerken farkındayım ki deprem de deprem diye anlattığım şu ufacık anı o büyük depremleri tecrübe etmiş kişileri fena kızdırıyordur. Kızdırmasın. Haşa, kıyaslıyor falan değilim. Sadece sahip olmamı sağladığı somut fikir üzerinden daha iyi empati kurabiliyorum. Daha çok dinleseymişim, daha çok ortak olsaymışım o anlatılanlara diyorum.

Aklıma hemen Serhan geldi mesela. Birkaç yıl önce tanışmıştık. 99 depreminde bütün ailesini yitirmiş, kendisi de 50 saatten fazla göçük altında kalıp tesadüf eseri kurtarılabilmiş bir depremezdeydi. Atlayamayacağı hiçbir yükseklığe çıkamıyordu Serhan. Yazı ve özellikle ağustosunu hiç sevmiyordu. Akraları dâhil o günlerden tanıdığı, bildi-

ği kimse ile görüşmüyordu. Neden bilmiyorum rüzgârlı havadan acayip kıllanıyordu. Bunlar gözle görülebilen

...güvenle yerinden kalkıp 'ne olur ne olmaz, başıma gözüme dikkat edeyim' diyerek bir yaşam üçgeni bulmaya falan yeltenebilirsin. Türkiye'de kim, hangi binanın içindeyken böyle bir iddiada bulunabilir? Bizzat inşa eden bile 'bu bina zinhar yıkılmaz' diyebilir mi emin değilim.

arazlardı tabii. Bizim ilk bakışta göremediğimiz kim bilir ne izler kaldı adamın ruhunda.

Tam o uğursuz anda, ayağının altındaki yer zangır zangır titrerken anlıyorsun ki bu konuda tedbiri senin değil ülkeyi ve şehirleri yönetenlerin alması gerekiyor. Yani bir deprem olduğunda güvende hissetmenin tek yolu içinde bulunduğun binanın nasılsa yıkılmayacağından emin

olabilmek. Ancak o güvenle yerinden kalkıp 'ne olur ne olmaz, başıma gözüme dikkat edeyim' diyerek bir yaşam üçgeni bulmaya falan yeltenebilirsin. Türkiye'de kim, hangi binanın içindeyken böyle bir iddiada bulunabilir? Bizzat inşa eden bile 'bu bina zinhar yıkılmaz' diyebilir mi emin değilim.

99 depreminin üzerinden 20, Ali Ağaoğlu'nun çıkıp göğsünü gere gere yaptığı 'bizim yaptıklarımız dâhil İstanbul'daki binaların çoğu çürük' itirafının üzerinden 10 yıl geçti. Devlet depremin yıkıcı etkilerini minimize edecek önlemler alacak diye keriz gibi dünya kadar vergi ödedik. Kentsel dönüşüm diye başlatılan şey kimseyi şaşırtmayacak şekilde tam olarak rantsal dönüşüm oldu. Lüks konut üstüne lüks konut yapıldı. Dağ taş yeni nesil proje oldu. Peşinatsız 0 faizli kampanyalar, konut kredileri havada uçtu. Bir taraftan çevreyi katledip diğer taraftan şehri daha savunmasız ve kırılğan hale getiren projelere oluk gibi beton akıttılar. Toplanma alanlarında AVM'ler ve şekilsiz plazalar toplandı. Şimdi de bu tablonun müsebbibi inşaat şirketlerini cebimizden aldıkları milyar lira-

larla batmaktan kurtarıyorlar. Kurtarıyorlar ki betonları, grileri, sektörleri falan nefes alsın. Onlar nefeslerini alsın, bizimki de biraz daha daralsın.

Önlemi alacak, yaptırımını uygulayacak iradenin konuya bakışı bu. Sektörlere suni teneffüs yapmak dışında bir misyon tanımıyor gibiler. Zaten iş kazasından doğal afe-tine, devrilen treninden çöken madenine kadar her şeyi

mukadder ve takdir-i ilahi kavramlarıyla izah ediyorlar. Asıl can sıkıcı olan bu nevi izahatın toplu-mun belli kümelerinde makul bir karşılık bulması.

Ülkede hangi doğal afet yaşanırsa yaşansın bu kümelerin bazı mensupları bu belayı bizzat Allah'ın belli bir grup insanı cezalandırmak üzere gönderdiğine samimiyetle inanıyor ve bu inancını bağıra çağıra ilan ediyor. 'Fakat cami de yıkıldı' diyorsun, ona da cevabı var. 'Kurunun yanında yaş da yanıyor' diyor. Kimine göre de depremleri Amerika özel bir silahla yapıp cennet vatanımıza salıyor. Bunu da gayet tabii in-narak söylüyorlar.

Türkiye 82 milyon nüfusu ile dünyanın en kalabalık 18'inci ülkesi. Gelir dağılımını ve sosyal eşitsizlikleri denkleme dâhil ederek bakarsanız 'haddinden fazla ka-labalık bir ülke' demenin hiçbir sakıncası yok. Buna rağmen devlet eliyle nüfus patlaması teşvik ediliyor. Ha gay-ret, en az üç çocuk olsun, mümkünse yedi olsun; doğum kontrolü zaten tövbe estağfurullah... Maksat tam olarak nedir bilemiyoruz. Asgari ücretle sömürülecek daha fazla genç işçi veya işsiz üretmek mi yoksa bir doğal afet oldu-ğunda ölecek daha fazla nüfus bulundurmak mı? Yedekli gidiyor olabilirler mi?

Türkiye ekonomisinin geleceği konuşulurken hep aynı iyimser nakarat okunuyor. Vurgu hep aynı yerde: Genç nüfusumuz... O öyle bir şey değil bir kere. Genç nüfus işin olduğu, üretimin olduğu, dünyayı değiştiren dinamiklere öncülük eden ülkelerin ekonomisi için itici güç anlamına gelebilir. Bizim medarı iftiharımız genç

Bizden nasıl ayrılıyorlar peki? İşte orada kayıtsızlık devreye giriyor. O kayıtsızlık ki karşısına ne kadar gülünç, ne kadar akıl dışı bir açıklamayla çıkarsanız çıkın bunu içine sindirebiliyor. Yani bu 'genç nüfus' diye kurtarıcı gördükleri nüfus buysa durum pek iç açıcı görünmüyor. Ben olsam onlara fazla bel bağlamam.

nüfusumuz ya işsiz ya kuru ekmeğe, makarnaya talim noktasında. Çalışan üç otuz paraya köle gibi çalışıyor. Sosyal hayatı falan yok. Olmasını sağlayacak zamanı ya da bütçesi de yok. Çoğu çalış(a)mıyor da zaten. Genç işsizlik yüzde 26'yı aşmış durumda. İyi eğitilmiş, üreten, dünyayla entegre, gelecek hedefleri olan bir genç nüfus değil bu. Bu tanımı karşılayanlarsa zaten ilk uçakla soluğu yurt dışında alıyor.

Aynı genç nüfusun önemli bir bölümünü temsil edenler, IPSOS'un yayımladığı Türkiye'yi Anlama Kılavuzu'nda 'Kayıtsız Şikâyetçiler' olarak adlandırılmış. Çok sevimli bir küme adı... Araştırmaya göre 26-35 yaş aralığındaki gençlerden oluşan, görece düşük-orta sosyo ekonomik statünün baskın olduğu bu şirin toplumsal kümemiz akşama kadar kahvede oturuyor. Kayıtsızlıkları aşikâr ama neden müşteki oldukları çok net değil. Örneğin depremden hepimiz kadar şikâyetçi olmaları kuvvetle muhtemel... Bizden nasıl ayrılıyorlar peki? İşte orada kayıtsızlık devreye giriyor. O kayıtsızlık ki karşısına ne kadar gülünç, ne kadar akıl dışı bir açıklamayla çıkarsanız çıkın bunu içine sindirebiliyor. Yani bu 'genç nüfus' diye kurtarıcı gördükleri nüfus buysa durum pek iç açıcı görünmüyor. Ben olsam onlara fazla bel bağlamam.

Ülkede tesadüfen yaşadığımızı inanmamızı sağlayan yüzlerce sakatlık var. Her gün gözümüzün önünde, sırf özensizlikten, umarsızlıktan ya da kuralsızlıktan beyhude

yiten canlar silsilesi ile sınanıyoruz. Sınanmalara doymadık. Bize böyle bir sınavı reva gören irade ülkenin ortasında öyle bir fay kırdı ki nihayet depremi bile 'biz'e ve 'on-

lar'a kilitlemeyi başardılar. Deprem sonrasında düzenlenen AFAD toplantısına İstanbul'un Belediye Başkanı'nı davet bile etmediler mesela. Daha açık ifade edelim. Milyonlarca İstanbulluyu konunun dışında tuttular.

Bir doğal afeti bile kolektif bir tavırla ele alamıyor, toplumun sizin gibi olmayan kesimini dışlıyorsanız hâlâ neden devlet olarak toplumun o kesimi nezdinde muteber olmakta ısrar ediyorsunuz? Sizin sözünüze, vaadinize; depreme, sele, orman yangınına karşı aldığınız önleme kim, neden güvensin? Böyle şeylerle kıymetli vaktinizi heba etmeyin. Siz gidin kendi beceriksizlikleri, strateji yoksunlukları yüzünden batmış şirketlere ve sektörlerle kalp masajı yapın. Parası neyse biz veririz. Parasında pulunda değiliz. Ama aklınızın bir köşesinde bulunsun, bu memlekete depremde canını yitirmiş/yitirecek olan her bir yetişkinin ve çocuğun vebali boynunuzda ağalar.

27 Eylül'de koca şehri sokağa döken depreme ister bir uyarı atışı deyin ister olabilecekleri hissettiren bir büyük İstanbul depremi simülasyonu... İstanbul'da yaşanacak

daha şiddetli bir depremde başımıza neler gelebileceğini hepimiz listeledik sanırım. Teknolojide dünya liginde cirit attıklarını iddia eden GSM operatörleri ilk dakikada çöktü gitti. Okullarda, iş yerlerinde, sokaklarda, meydanlarda hiçbir hazırlık; kurumlar arasında herhangi bir koordinasyon görmedik. ‘Allah’ın işi’ olan deprem sonrasında Allah’a havale edilecekmişiz gibi bir hisse kapıldık.

Yakın dönemde yaşanan hiçbir depremden hiçbir şey öğrenmiş değiliz. Bizim deprem deneyimimiz nasıl üzüleceğimizi bilmekten ibaret. O fotoğraflara, o fotoğraflardaki çocuk ayakkabılarına; moloz yığınlarına, moloz yığınlarındaki insan uzuvlarına; yıkılmış mahallelere, kimsesiz şehirlere, çadır kentlere, yokluğa, sefaletle bakıp bakıp gözlerimizi doldurup evde eski kullanmadığımız eşyaları bir yardım çantasına tıkıştırmaktan ibaret.

Hal böyleyken zihnimizde yarası, hatırası bulunan o büyük depremlerden birinin İstanbul’da yaşandığını hayal etmek bile istemiyoruz. Ama edilmesi lazım... Bu şehrin nasıl yerle bir olabileceğini, kaç insanın ölebileceğini, Türkiye ekonomisinin de o enkaz altında ruhunu nasıl teslim edeceğini tüm detaylarıyla zihinlerde canlandırmak gerek.

Sırf onu değil bir şeyleri yoluna koyacak mekanizmaları da canlandırmak gerek. Aksi durumda, hiç şüphensiz olmasın, Dersaadet bir uçtan bir uca yıkılsa bile, vergilerimizle iflastan yırtan gevrek müteahhitler, kendi projelerinin reklamında ekranlarımızda zuhur edip ‘önceden yaptıklarımız çürüktü, gelin bu yeni yaptıklarımızdan alın’ diyecekler.

Depremde telefonsuzluk travmayı büyütüyor

Telefonlar, deprem gibi kaotik anlarda hayatta kalma ve yardım isteme/bulma inancını destekleyici bir psikososyal destek elemanı görevi görüyor. Sundukları hizmetin kesilmesi ise insanların “Neler oluyor?”, “Ben şu an neyin içindeyim?” sorusuna ve ülkenin geri kalanından haberdar olma ihtiyacına yanıt verecek haber alma hakkına adeta bir saldırı, önlerine büyük bir taş.

ASUDE YAĞCI

Afet durumları olası bir travma yaşantısı riskini de beraberinde getirir.

Kişinin afete tanık olma şekli ve biricik özelliklerine göre bu riskler güçlenip zayıflayabilir.

Otoritenin hazırlıksız oluşu ve yetersiz mevcudiyeti suç oranlarını da, görülecek travma oranları gibi arttırıyor diyebiliriz.

Afetin hemen ardından, bu yaşamsal anlamda kritik zaman diliminde insanlara iletişim hizmetinin sunulması neredeyse hem fiziksel hem ruhsal anlamda hayati önem taşıyor.

Olası afet durumunda iletişim, destek, afet yardımı ve organize olup hizmet verme görevi insanlara ne kadar hızlı verilip, insanlar için ne kadar ulaşılabilir kılınırsa hayatta ilk defa yaşamsal riskle karşı karşıya kalan kaos ortamındaki insan için o kadar koruyucudur.

Böylece bir anlamda insanların bu kısıtlı süredeki hayatta kalma savaşında kendilerini sistem içinde güvende hissetme ihtiyaçları o kadar hızlı karşılanmış oluyor. Travmatize olma riskleri de o oranda azalıyor.

Bir parantez olarak sistem mevcudiyetini ve temel hizmet kanallarının varlığını bile hissetmeyen kitlenin bir kısmı suça meylediyor; böylesi kriz anlarında hırsızlık, gasp, taciz, tecavüz ve cinayet oranları artıyor.

Otoritenin hazırlıksız oluşu ve yetersiz mevcudiyeti suç oranlarını da, görülecek travma oranları gibi arttırıyor diyebiliriz.

Nitekim dönemin yetkililerinin alabildiğine hazırlıksız yakalandığı 17 Ağustos'ta pek çok hırsız-yerel halk çatışması yaşanmış; sistemin mevcudiyetini hissetmeyen bir kesim insan kendini tanrı zannetmeye başlamış; hüküm

kesmiş, aksiyon almış, kendince adalet dağıtmış ya da insanların bir ömürlük birikimlerini başka şehirlerden otobüs seferleriyle gelip bir gecede çalmış ya da enkaz altındakilerin şişen parmak ve ellerini kesmiş, mücevherlerini gasp etmişlerdi.

İletişim ve önemi konusuna geri dönersek, telefonlarımız bizler için bireysel belirsizlikleri en hızlı yok eden, yardıma en kolay ulaşabileceğimiz, ailemize müdahalemizi ve kişisel planımızı en hızlı şekillendireceğimiz araçlar. Sanırım bu konuda hemfikiriz.

de sevdiklerinden haber ya da yardım bekleyen bir genç kadın olup üstüne en aciz anında peyda olan fırsatçı birisinin saldırmasına karşı koymak; bir de bunun yarattığı duygularla baş etmek istemez.

Diyeceğim o ki kaos döneminde sistemli ve hızlı varlık gösterebilmek, insanlara ulaşmak sadece ruhsal anlamda değil fiziki anlamda da travma risklerinden bu halkı koruyacaktır.

İletişim ve önemi konusuna geri dönersek, telefonlarımız bizler için bireysel belirsizlikleri en hızlı yok eden, yardıma en kolay ulaşabileceğimiz, ailemize müdahalemizi ve kişisel planımızı en hızlı şekillendireceğimiz araçlar. Sanırım bu konuda hemfikiriz.

Biz İstanbullular 5.8 şiddetinde yaşadığımız depremde ise şunu tecrübe ettik:

Yardım için giden zamanın görevli kimselerinden, olayın hayatta kalan mağdurlarından duyduklarımız ve internetteki paylaşımlar bir yana yapılan araştırmalar, deneyler, gözlemler, tarihi vakalar ışığında psikoloji ve tarih de bizi bu riskin varlığı hakkında uyarıyor.

Kimse depremden kurtulup yarı harap vaziyette bir köşe-

Teyakkuza geçecek bir afet durumu olmasa dahi telefon hatlarımız ve internetimiz iki güne kadar çekmeyebilir.

Bu yüzden tekrar söylüyorum, telefon operatörleri panik halindeki afetzede ve yakınlarını buluşturabilecek en kısa yol.

Telefonlar, hayatta kalma ve yardım isteme/bulma inancını destekleyici bir psikososyal destek elemanı görevini de görüyor.

Afetin yaşattığı şokun yanı sıra haber verme, haber alma gibi temel ihtiyaçlarımızı yerine getiremeyebiliriz, trafik kilitlenebilir, devlet tarafından tesis edilen toplanma alanlarında kendimize alan bulamayabiliriz vs.

Halbuki tüm bunlar bizler için temel yaşamsal ihtiyaçlardı. Neyse ki deprem yıkıcı bir şiddette değildi, bizleri sadece sarstı ve uyardı.

Cep telefonları böylesi kaotik durumlarda uzağı yakın etme işlevi de görüyor.

Bir insanın sevdiğine ulaşabilmek için hayatta olup olmadığını öğrenebileceği en yakın komşu şehirden mesafesi en az 2-3 saat; kaldı ki afet durumunda trafik kilitlenir, yollar kapanır.

17 Ağustos'ta insanlar sopalarla trafiği kesmiş sadece yardım ekiplerinin geçmesine izin vermişti. Böylesi bir durumda memlekete gitmek, ilgili yolu bulmak, yola çıkmak ve bu büyük metropolden çıkmak eğer ilk anda çıkamazsanız muhtemelen günlerinizi alır.

Bu yüzden tekrar söylüyorum, telefon operatörleri panik halindeki afetzede ve yakınlarını buluşturabilecek en kısa yol.

Telefonlar, hayatta kalma ve yardım isteme/bulma inancını destekleyici bir psikososyal destek elemanı görevini de görüyor.

Sundukları internet hizmetinin kesilmesi ise insanların “Neler oluyor?”, “Ben şu an neyin içindeyim?” sorusuna

ve ülkenin geri kalanından haberdar olma ihtiyacına yanıt verecek haber alma hakkına adeta bir saldırı, önlerine büyük bir taş.

SMS bir yolunu bulur, ilk açıklıkta ilerler; kitli telefonlar gibi her an deneyip enerji harcamanızı gerektirmez, engellenmişlik hissinizi pekiştirmez, şarjınızı çok tüketmez.

SMS ise en güvenebileceğimiz iletişim yolundan biri, 17 Ağustos'ta depremden bir saat sonra dahi SMS sayesinde “hayattayım” mesajını aile ve arkadaşlarına ileten insanlar vardı.

SMS bir yolunu bulur, ilk açıklıkta ilerler; kitli telefonlar gibi her an deneyip enerji harcamanızı gerektirmez, engellenmişlik hissinizi pekiştirmez, şarjınızı çok tüketmez.

İletişmek en çok bu günlerde işimizi görece, ben bir ruh sağlığı uzmanı olarak iletişim kurmanın değerinin limitini alamıyorum.

Sevdiklerinize ulaşabildiğiniz ve sizi mağdur eden markalardan hattınızı görece daha sağlıklı hizmet verenlere ivedilikle taşıyabildiğiniz, afet karşısında daha az çaresiz hissettiğiniz sağlıklı günler dilerim.

‘Kadın kent’ sizi depremden korur

Kenti hiçbir zaman, kapitalist rant dışında tutarak yorumlayamazsınız. Kapitalist rant sadece aç gözlü müteahhidin malzemedan çalması değildir ve hatta bu esas rantın yanında devede kulak kalmaktadır. Kapitalist rant, konut yani barınma hakkının metalaşmasının sonucudur.

METİN YEĞİN

İstanbul depremi için son haberler, kesin olmasa da biraz iyi geldi ama zaten her şeye kadere terk edildiğinden ve Türkiye’de sadece İstanbul’dan ibaret olmadığından aslında hiçbir şeyin de değiştiği yok. Depremden kurtulabilmenin bir çaresi vardır aslında ve bu mesela sürekli kuşların hareketliliğini izleyerek, çığlık atmalarına anlamlar yükleyerek, artık neredeyse hiç kalmamış ‘deprem toplanma alanlarına’ koşmak ve eğer yanılmışsak çaktırmadan piknik yapıyormuş gibi hareket etmek değil. An-

cak ekolojik bir kent(!) depremin yıkımını en aza indirebilir.

Her depremden sonra ortaya çıkan tartışmaların içinde, bir tane bile kenti tartışan yazı göremezsiniz. “Çarpık yapılaşma” adı altında, denetim mekanizması-

nın işlemediği üzerine ve müteahhitlerin aç gözlülüğüne gönderme yapılanlar dışında, yazı neredeyse yoktur. Halbuki “ekolojik bir kent” deprem zararlarını çok azaltır, neredeyse yok eder.

Öncelikle kenti hiçbir zaman, kapitalist rant dışında tutarak yorumlayamazsınız. Kapitalist rant sadece aç gözlü müteahhidin malzemedan çalması değildir ve hatta bu esas rantın yanında devede kulak kalmaktadır. Kapitalist rant, konut yani barınma hakkının metalaşmasının sonucudur. Yani kötü reklam oyuncusu Ağaoğlu’nun deyişiyle “Toprağın üstüne sermaye yatırımı yapmaktır”. Tabii ki metalaşan, sermaye yatırımına dönüşen barınma hakkı, kârın yoğunlaştırılmasını ve bunun için de toprağın yoğunlaştırılmasını getirir. Kapitalist kentin içindeki değer, en düzenli gelişim durumunda bile, her zaman kentin merkezinde olan feodal beyin şatosuna uzaklığına göre biçilir. Bir başka deyişle kamu hizmeti sistemli bir

şekilde temerküz edilen toprakta birleşmiş ve çevrenin merkezi beslemesi ile güçlenmiş, hemen ardından merkezin çevreyi yutması ile sonuçlanmıştır. Bu merkezin daha da temerküzü, kendisine yeni çevre yaratması ve yine ele geçirmesiyle metropol kentlere kadar varmıştır.

Daha önce de yazdığımız üzere, “Türkiye’nin bir ucundan diğerine, 1700 kilometre üzerine sadece 27 kilometrelik bir çizgi üzerine bahçe içinde tek katlı evler inşa ettiğimizde” deprem zararı neredeyse ortadan kalkacaktır. Bu sadece tek katlı evlerin daha zor yıkılabilesinden öte, esas olarak toprağın bir rant aracı olmaktan çıkmasını sağlayacak, şimdi altında ne yazık ki insanlarımızı topladığımız 7-10 katlı ucube binaların inşa edilmesini anlamsız kılacaktır. Yoksa toprağın yetersiz olduğu ve bu yüzden yukarı doğru yükselmek durumunda olduğumuz yalanı, öldürmeye devam edecektir.

Sadece deprem kayıpları bile “ekolojik kent” yaratmak için geçerli nedendir. Burada “Sağlam yüksek binalar inşa edilebilmektedir” denebilir ancak bunu neden yapmak zorundayız? Sağlam yüksek binalar, toprağın değerinin yoğunlaşmasına, daha pahalı konut inşasına, yani yalnızca zenginler için üretime yani barınma hakkının daha fazla metalaşmasına yol açar. Daha da önemlisi, bize yansıtıldığı gibi toprak tasarrufu değil, tam tersi olarak bina inşasından içindeki yaşam sürecine ve tekrar etmeliyim ki hatta sadece ürettiği dışkının uzaklaştırılması bile sürekli bir enerji ve doğal kaynak tüketimini doğurur. Bunu elde etmek için de radikal inşaat tekellerine, yeni yeni hidroelektrik santrallerine, yok olan Hasankeyflere ve birleşmiş dışkının gönderilebileceği göllere ve denizlere ihtiyaç olur.

Aynı zamanda yüksek binalar, büyük gökdelenler, kendilerinin, çok iyi gösterdiği gibi bir erkek-iktidar kent tasarımlarıdır. Kapitalist kent erkektir. Muhtemel bir “ekolojik kent” ise kadındır.

Ve bir ‘kadın kent’ sizi ancak depremden korur...

17 Ağustos'un 20. yılına dair...

Binlerce can kaybına, yüz binlerce kişinin hayatının altüst olmasına neden olan bir afete rağmen, daha büyük gelmesi beklenen depreme karşı ciddi tek bir girişimde bulunmayan bir ülkede yaşıyor olmanın utancı hepimize yeter. Oysa bu 20 yılda; her spor organizasyonuna ev sahipliği için aday oluyoruz, lale festivalleri düzenliyoruz, İzmir'e bilmem kaç saatte gitmeyi başardık mesela di mi?

AZMİ KARAVELİ

17 Ağustos 1999 sabahı Yalova'ya ilk gidenlerdenim. Yalova ve çevresinden haber alamayan yüzlerce kişi kapasitesine falan bakmaksızın Kartal'dan deniz otobüsüne biniyoruz. Sanıyorum ki kente çoktan yardım gelmiş, fazla bir sıkıntı yok gibi, çünkü sokaklar bomboş. Oysa öğlen öğreneceğim ki yıkılmış gördüğüm o binaların altında kurtarılmayı bekleyen yüzlerce insan var, Kimsenin henüz Yalova'da deprem olduğundan haberi yok. Yazlık adresini bilmediğim ama Çiftliköy'de oturduğunu bildiğim arkadaşımı yıkık dökük sokaklarda arıyorum, beyhude, bulamıyorum. Bir anda fabrikalardan birinde kimyasal sızıntı olduğu anonsuyla birlikte binlerce kişi Yalova merkez istikametine doğru kaçıyoruz. Acı manzaralardan biridir, sanki kent merkezine koşarsak zehirlenmeyeceğiz...

Çınarcık'a geçiyorum. Ailem orada, şükür kimseye bir şey olmamış. Çok sevdiğim, arkadaşımın babası, hani hepimizin yakından tanıdığı Veli Göçer. Onun yaptığı binaların yıkıntıları arasında AKUT'la birlikte sağ insan arıyoruz, hoş daha çok onlar arıyor, ben onlara gölge ediyorum sanki. Arkadaşıma söylemiyorum, onlar da zaten berbat halde... Daha sonra Veli Göçer'in suçlu olmasını elbette kabul etmekle birlikte tek günah keçisi ilan edilmesine, başka hiçbir sorumlunun ceza almamasına isyan edeceğim... Tıpkı zengin FETÖ'cülerin yırtması ile eşdeğer bir durumdur sanki.

18 Ağustos'ta yine Çınarcık'dayım, boş boş sağa sola yardım için saldırıyorum. Bu konuda hiç eğitim almamış olmama hayıflanıyorum her dakika. Telefonum çalıyor, o zaman çalıştığım ajanstan arıyorlar, piyasa deprem dinlemez minvalinde bir şeyler söylüyorlar... Türkiye'nin en baba firmalarının deprem için yaptığı yardımları medyaya haber olarak sirküle etmem isteniyor. Oysa yine piyasanın en büyük giyim markalarından biri "Bu işin reklamı olmaz, biz yardımlarımızın duyurulmasını istemiyoruz" demişken patronu bu konuda ikna edemi-

yorum, gördüklerimin tarihin en büyük felaketi olduğunu dilim döndüğünce anlatıyorum, ama aslında anlatamıyorum, anlamıyorlar, çünkü müşteri memnuniyetinden daha önemli ne olabilir ki? Kavga ediyoruz, işten o an ayrılıyorum... Ama 17 bin kişinin ölmesinin yanında ne ki bunlar diyorum.

Her 17 Ağustos'ta o sokakları, sirenleri, kamyon arkasındaki cansız bedenleri hatırlayıp, bunları düşüneneğim. Daha da ilerde ise toplanma alanı olan yerlere açılan AVM'lere gidip film izleyeneğim.

Özel vergi toplanmasını olumlu buluyorum en azından kalanlara toplanan paralarla destek olunur falan diye düşünüyorum. Daha sonraki dönemde hepimiz o milyarlarca lirayla yapılan duble yollardan geçiyoruz, kalanın nereye harcandığını da fazla sorgulamıyoruz. Her 17 Ağustos'ta o sokakları, sirenleri, kamyon arkasındaki cansız beden-

leri hatırlayıp, bunları düşüneneğim. Daha da ilerde ise toplanma alanı olan yerlere açılan AVM'lere gidip film izleyeneğim.

Binlerce can kaybına, yüz binlerce kişinin hayatının altüst olmasına neden olan bir afete rağmen, daha büyük gelmesi beklenen depreme karşı ciddi tek bir girişimde bulunmayan bir ülkede yaşıyor olmanın utancı hepimize yeter. Oysa bu 20 yılda; her spor organizasyonuna ev sahipliği için aday oluyoruz, lale festivalleri düzenliyoruz, İzmir'e bilmem kaç saatte gitmeyi başardık mesela di mi? Ennnn büyük havaalanı da bizde artık, gerisi teferruat zaten...

Depreme önlem için olduğu iddia edilen kentsel dönüşüm ise bu 20 yıl içinde rantasal dönüşümün kalesi Bağdat Caddesi'nden başladı nedense... Şimdi Godot'yu bekler gibi bekliyoruz yeni depremi. 17 Ağustos Depremi'nde, Çorlu Kazasında, Soma Katliamı'nda ateş sadece düştüğü yeri yakıyor, piyango bize çıkmazsa yola devam ediyoruz ve yaşanan her şey yaşandığı ile kalıyor, "şovmastgoon"un temel milli şiarımız olması tam da böyle bir şey işte...

Depremler yoksulları sever

Depremi ya da afetleri, hangisini kullanırsanız kullanın, yalnızca mal/mülk kaybından ibaret görmenin doğal sonucu bu. Tam da bu nedenle herhangi bir mülküne zarar gelmemiş insanın depremzede sayılması da olanaklı değil elbette. Çünkü bu türden toplumsal travma yaratan olaylara yüklenen anlam, yeniden inşa sürecinin nasıl biçimleneceğini de belirliyor.

MUSTAFA KEMAL COŞKUN

Daha en baştan söylemek gerekirse, başlıktaki deprem yerine başta su baskını, heyelan, kuraklık, salgın hastalıklar vb. olmak üzere aklınıza gelen envai türden afet biçimlerini koysanız da hiçbir şey değişmezdi. Zira bütün afetler ilk ve en başta olmak üzere yoksulları/yoksulluğu sever. Tam da bu nedenle, birkaç gün önce 20. yılını geride bırakan Marmara depremini tekrar hatırlayınca aklıma ilk gelen şey, öncelikle “depremzede kimdir?” sorusunun yanıtlanması gerektiğinden başka bir şey değil.

Tepelerine çöken evlerinin sahibi değil kiracıydılar, yani “mülk” sahibi olmadıkları için kalıcı konut “hak”ları da yoktu. Bu nedenle depremzede sayılmıyorlar ve deprem sonrasında kurulan prefabrik evlerden de zorla çıkarılıyorlardı.

Marmara depreminin 4. yıl dönümünde, 2003 yılında Radikal Gazetesinde Timur Soykan’ın haberine göre, devlet, barınan-

ların hak sahibi olmadıkları gerekçesiyle prefabrik konutları zorla boşaltıyordu.¹ Zira devlete göre burada yaşayan aileler depremzede değildi. Neden depremzede sayılmadıklarını anlamak da zordu. Depremde oturdukları ev başlarına yıkılmış, hemen hepsi de bir ya da birkaç yakınına enkaz altında bırakmış ya da yaralanmışlardı. Buna rağmen devlet bu insanları depremzede saymıyordu. Haberi biraz daha okuyunca bunun nedenini anlamak, kapitalizmi ve kapitalist devleti biraz tanıyanlar için pek de zor değildi aslında: Tepelerine çöken evlerinin sahibi değil kiracıydılar, yani “mülk” sahibi olmadıkları için kalıcı konut “hak”ları da yoktu. Bu nedenle depremzede sayılmıyorlar ve deprem sonrasında kurulan prefabrik evlerden de zorla çıkarılıyorlardı.

Depremi ya da afetleri, hangisini kullanırsanız kullanın, yalnızca mal/mülk kaybından ibaret görmenin doğal sonucu bu. Tam da bu nedenle herhangi bir mülküne zarar gelmemiş insanın depremzede sayılması da olanaklı değil elbette. Çünkü bu türden toplumsal travma yaratan olay-

lara yüklenen anlam, yeniden inşa sürecinin nasıl biçimleneceğini de belirliyor.

Elbette ki her deprem, tıpkı Marmara depreminde olduğu gibi, bütün toplumsal sınıf katmanlarını “45 saniyel-

ğine” eşitler, varsılı da yoksulu da aynı biçimde enkazın altında kalabilir. Bir depremin vurduğu bir kentte, görece varlıklı kesimlerin yaşadığı mahalleler, binalar da zarar görüp yıkılabilir. Ama bu eşitliğin deprem sonrasında da devam edeceğini düşünenler yanılırlar. Nitekim yukarıdaki örnekte olduğu gibi, depremden dört yıl sonra bile prefabrik evlerde yaşayan bir

Deprem, orta sınıfları ve burjuvaziye sallarken, yoksulları ve işçi sınıfını çok ağır bir biçimde vurdu. Varsılların yaşadığı, bir anlığına büyük bir korku, arkasından geçici bir süre su ve elektrik sıkıntısıydı...

varsıl bulamayız herhalde, değil mi? Susanna Jones, 1976 Guatemala depremine ilişkin şunları yazıyor: “Varlıklı sınıflar için bir sarsıntıdan ibaret olan bir şey, yoksullar için felaket getirir... [Guatemala depremine ilişkin] bütün raporlar şu noktada birleşiyorlar: Deprem, orta sınıfları ve burjuvaziye sallarken, yoksulları ve işçi sınıfını çok ağır bir biçimde vurdu. Varsılların yaşadığı, bir anlığına büyük bir korku, arkasından geçici bir süre su ve elektrik sıkıntısıydı... İlerleyen haftalarda varsılların sevdiği mekanlar, barlar ve restoranlar yaşadıkları mahallelerde tekrar açıldı. Köpeklerinin bakımı için daha önceden almış oldukları randevularını bile iptal etmemişlerdi.”² Bu nedenle Jones, tam da bu sınıf ayrımlarına vurgu yapmak için “class-quake” kavramını ortaya atmıştı.

Bu durumda deprem öncesindeki ve sonrasındaki toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler göz önünde tutulmadan bir depremdede tanımı yapılabilse bile oldukça eksik kalacağı açıktır. Hatta deprem öncesi var olan eşitsizlikler deprem sonrasında çok daha derinleşerek sürer ve daha büyük sosyal ve psikolojik sorunlar ortaya çıkarır. Dola-

yısıyla depremzede, aslında, diyelim enkaz altında kalmasa, evi yıkılmasa ya da herhangi bir mülkü zarar görmese bile deprem sonrasında toplumsal çevre, iş, kitlesel işsizlik, yoksulluk, açlık, hastalık vb. sorunlardan etkilenen insanlardır ki, bu tanım kabul edildiğinde toplumsal tabakanın en alt katlarında olan insanların depremlerden çok daha fazla etkilendiğini anlamak kolaylaşacaktır. Dolayısıyla afetlerin sonuçlarını anlamakta toplumsal, ekonomik, politik ve ideolojik faktörlerin, toplumsal eşitsizliklerin ve sömürü ilişkilerinin etkisi göz önünde tutulmazsa, deprem ya da herhangi bir afet sonrası bir yeniden inşa süreci adil ve insanca bir biçimde yürütülemez.

Ancak tabii, söylemeye bile gerek yoktur ki, yoksulluğun kendisi, doğrudan doğruya insan eliyle oluşturulmuş bir afetten başka bir şey değildir. Dolayısıyla yukarıda tanımladığımız anlamıyla depremzede, hem deprem hem de yoksulluk olmak üzere iki afeti bir arada yaşamak zorunda kalandır. Bu aralar olası bir İstanbul depremi tartışıldığına göre, afeti konu alan sosyal bilimcilerin, adil ve insanca bir yeniden inşa süreci için bu meseleyi de etraflica ele almaları gerekir.

[1] Timur Soykan, “Devlete göre onlar depremzede değil”, Radikal, 17 Ağustos 2003.

[2] Susanna Jones, “Class-quake in Guatemala”, Guatemala and Central America Report, Haziran, 1976.

99 depremi sonrası yaşanan Gezi gibi bir süreçti

Afetten sonraki süreçte Devlet'in, kamu gücünü kendisi için kullanan imtiyazlı grupların, toplumsal tabakaların asıl işlevi bunu unutturmak, kayıtlardan silmektir. Tıpkı afetten sonra ortaya çıkan "kentsel dönüşüm" kavramının ortaya atılması, hazırlanan ve hiç bir işe yaramayan "Deprem Master Planı" denen şey gibi...

KORHAN GÜMÜŞ

1999 Körfez Depremi'nden bugüne tam 20 sene geçti. O tarihte doğanlar bugün yetişkin insanlar oldular. Bu yıl-

17 Ağustos sabahı, haberler gelmeye ve felaketin boyutları anlaşılmaya başladığında ne yapabilirdiniz? Artık panik geçmiş, yaşadığınız şey kendinizle ilgili olmaktan çıkmış, başkalarının başına gelen bir felakete dönüşmüştür. Çaresizlik içinde kıvranıp, bir işe yaramaya mı çalışırsınız, yoksa ortalıkta olmayan kamunun görevini yapmasını mı?

dönümünde kaybettikleri insanların yasını tutanlara, inatla felaketin nedenlerine işaret etmeye çalışanlara, hala bir takım çözümler bulmak için direnenlere büyük bir saygı duyuyorum. İyi ki varlar. Yaşanan felaketi unutturmuyorlar. Ama o tarihten bugüne adet yerini bulsun diye hatırlıyormuş gibi yapan yöneticiler için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Onlar yas tutuyormuş gibi yaparak yalnızca kaybın farkındalığını, insanların zihnini bulandırıyorlar.

17 Ağustos sabahı, haberler

gelmeye ve felaketin boyutları anlaşılmaya başladığında ne yapabilirdiniz? Artık panik geçmiş, yaşadığınız şey kendinizle ilgili olmaktan çıkmış, başkalarının başına gelen bir felakete dönüşmüştür. Çaresizlik içinde kıvranıp, bir işe yaramaya mı çalışırsınız, yoksa ortalıkta olmayan kamunun görevini yapmasını mı? İnsanlar enkaz altındayken, ortaya çıkıp kurtarma çalışmalarını örgütlemesini mi? Ya da ortaya çıkan ihtiyaçlar için o an bir ihale açmasını mı? Evet, katılım deyince, kamudan bunu bekleyenler oldu ve oluyor. (Örneğin; o sabah komşum olan mimarlar üzerinde çalışmakta oldukları proje iptal olduğu için tatile çıkacaklarını söylemişlerdi.)

99 felaketinin hemen ardından yaşanan bu ikisi arasında bir tercihti. "Ad hoc" girişimler büyük bir patlama yaptı. Kimse onları yetkilendirmeden, yönlendirmeden harekete geçtiler, kendi aralarındaki koordinasyonu ve iletişimi düzenlediler ve enkazın altında kalan kamunun yapama-

dığını yaptılar. Kamu düzenini kendi başlarına sağladılar. Nasıl mı sağladılar? Her şeyden önce kendilerini sınırlarına kadar zorlayarak, afetzedelerin yaşadıkları dramla empati kurarak, imkansızlıklar içinde çırpınarak... Muazzam imkanlarına rağmen Devlet tamamen acz içindeyken, hiç bir şey yapmazken, onlar daha ilk günden başlayarak bütün yerel topluluklar, resmi-sivil kurumlar, yurt dışından gelen yardım kuruluşları arasında ilişkiler kurdular.

Malzemeleri, sağlık ekipmanlarını, teçhizatları, ulaşım araçlarını yönlendirdiler. Afet bölgesinde hemen yerel irtibat büroları kurarak, haber akışını sağladılar. Bütün televizyon kanalları iletişimin koptuğu ilk andan başlayarak bütün haberleri bu ağdan almaya başladılar.

Resmi kurumlarla, devletle ilişkileri birlikte düzenlediler ve kaosu, çatışmaları, haddini bilmeyen yetkililerin müdahalelerini engellediler.

DEVLETİN GÖREVİ ENGELLEMEK DEĞİL ALANI AÇMAKTI

Tahmin edileceği gibi depremde bir süre sonra devlet bilinen o olağan refleksi ile yardım çalışmalarını kontrolü altına almak, müdahale etmek istedi. Yetkileri, sorumlulukları kendi elinde toplamak istedi. Ama bağımsız inisiyatif o kadar güçlüydü ki, anında geri püskürtüldü. Ortaya çıkan o müthiş enerjiyle bütün sivil toplum ayağa kalktı. Müdahalenin başladığı günün ertesinde 200 kuruluş imzalı bir ilan istisnasız bütün gazetelerde tam sayfa yayınlandı. Bu ilan bir anda her şeyi değiştirdi. Metnin özeti, meali şuydu: “Ey Devlet, bu felaketten sonra artık sorunu sen tek başına çözemersin... Bize ayak altından çekilin diyemezsin. Dersen biliyorsun ki rezil olursun. Onun yerine durumu anla, bu gönüllü insanlara, inisiyatifte teşekkür et!” Ertesi gün Cumhurbaşkanı Süleyman

Demirel bütün istenenleri yaptı. Devlet gönüllülere müdahale etmedi, el koyduğu banka hesaplarını serbest bıraktı. Ve... En önemlisi bizzat Cumhurbaşkanı'nın ağzından inisiyatifte teşekkür etti. Gezi'de de Devlet'in yapması gereken şiddet uygulamak, çocukların gözleri-

Afetler etkileri geniş zamana yayılan arizi durumlardır. Buradaki paylaşım yalnızca bütün katılımcıların bildiklerini sergilemesi değil, katılımcıların etkileşimli olarak yeni bir ilişkiler eşiğine taşınmasıdır. Bu çok boyutlu, bilgi yönelimli katılım modeli, koşulları değiştirme potansiyeli taşır.

ni çıkarmak, öldürmek değil, parkı berbat bir müdahaleden korudukları ve oraya gelen yüz binlerce insanı kimse-nin burnu kanamadan, hiç bir şiddet olayı yaşanmadan gayet güzel yönettikleri için teşekkür etmekte.

Eylem odaklı süreç afet sonrası çalışmaların kritik ve yaşamsal alandaki ihtiyaçlar üzerindeki

çalışmaların yönetimlerin yapılanmayla ilgili sorunlarının çözülmesinde ve gelişmelerin sağlanmasında etkili olduğu ve önem taşıdığı bilinen bir konudur. Afetler etkileri geniş zamana yayılan arizi durumlardır. Buradaki paylaşım yalnızca bütün katılımcıların bildiklerini sergilemesi değil, katılımcıların etkileşimli olarak yeni bir ilişkiler eşiğine taşınmasıdır. Bu çok boyutlu, bilgi yönelimli katılım modeli, koşulları değiştirme potansiyeli taşır. Hem yönetimin kural koyma vasfını geliştirir, hem yerel halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirdiği davranışları etkiler, hem de uzmanların kabiliyetlerini artırır. Neden sonuç ilişkileri değiştiği için bunlar arasındaki farklı bir ilişki biçimlerine, deneyimlere kapılar aralandığı görülür. Bu deneyimlerde bildiğimiz sorumluluklar ve yetkiler katılım ve ortak çalışmaya dayalı yönetim biçimlerini teşvik eder.

AFETLER İNSAN YAPIMIDIR

Afetler insan yapımıdır. Bunların “sosyal cinayetler” olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu cinayetin faille-ri bildiğimiz katillere benzemezler. Onların bir cinayet işlediklerini kimse fark etmez. Faillerin (hele hele felaket yaşanmadan önce) bir katile benzediklerini, fail oldukla-

rını kim söyleyebilir? Örneğin çürük bir inşaatı yalnızca yapan değil, denetlemekle görevli yetkililer? Yıkanmamış deniz kumunu kullanan müteahhitler? Temeldeki, zemindeki, duvarlardaki

izolasyonu ihmal eden mimarlar? Betonarme bir binanın inşaatında gereğinden fazla sulu karışımı, hiçbir boru kullanmadan, bir kolon kalıbına yukarıdan boca eden amele, işin başındaki çavuş? Ya da o anda dışarısoğuk olduğu için ofisinde çay içmekte olan ve hesap kitap işle-ri ile uğraşan şantiye şefi, kontrol mühendisi? Karışımın kolonun tam dibinde ayrışacağını ve bağlayıcının, çimentonun suyla dışarı akacağını ya bilmiyorlarsa? Yığma bitişik nizam yapılar içinde tek bir yapının betonarme plağını günümüzde doğalgaz olduğu, kullanım koşulları değiştiği ve yarım kat bodrum yapılmadığı için yarım kat şaşırtarak yan duvarlara tıpkı bir bıçak gibi uzatarak yaptırın mimar veya mühendis bir cinayet işlemekte olduğunu biliyor mudur? Bu projeyi gören, güya denetleyen ve ayrıca da rüşvet alan yetkili biliyor mudur? Bu inşaatın önünden geçen ve yapılmakta olanı görüp geçen ve sesini çıkarmayan herhangi bir kişi neye tanıklık ettiğini acaba biliyor mudur?

Genellikle afetler sonrasında oluşan acil durumlarda olduğu gibi, bu alanda da çok taraflı çalışmalar üzerinden bilgiye erişim, paylaşımı, yönetimlere katılım yeniden düzenlenebileceği görülür. Ancak bunlar sonraki süreçte kapalı sistemlere dönüştürülür, geçiciliği tanımlanarak kayıtlardan silinir.

Sonrasındaki süreçte hasar görmüş olan düzen onarılır. Her afet sonrası yaşananlar, alternatiflerin bastırılması, kayıtlardan bilinmesi gelecekteki afeti hazırlar. Bu yüzden bu süreçte yaşananlar çifte bir sosyal cinayettir.

AFETLERDE BİR DEĞİL İKİ CİNAYET İŞLENİR

Bu nedenle afetlerde genellikle bir değil, iki “sosyal cinayet” işlenir. Birincisi zaten afet öncesi-ne aittir. Failler felaket yaşanana kadar tepeden inmeci, nesneleştirici sosyal süreçlerin konforunu, tembelliğini sürdürür. İkinci

cinayet ise gelecekteki felaketleri hazırlamak için işlenir. Ortaya çıkan, filizlenen yeni sosyal durumu, dinamikleri imha etmek için. Afet sonrası ortaya çıkan kamu politikaları ise bilgiyi açık uçlu hale getirir, piyasa-dışı kamusal kanallar açar, topluluklar ile yaratıcı işlevleri etkileşime sokar. Kamu düzeni böylece işlemeyen bir denetim işlevi ile sınırlı kalmaz, içinde yer alanları farklı bir eşığe, yeni bir duruma taşır. Burada henüz kaybolmamış şey bulunur. Yokluğun mevcudiyeti. Normal kamu süreçlerinde bastırılanlar, izleri silinenler bu koşullarda öyle edilgin kalmazlar. Şöyle bir şema içinde: Kapalı sistemler kayba neden olurlar. Kaybın karşısında beklenmedik bir açık sistem oluşur. Onun yerine sanki resmi kararlar, hiç bir işe yaramayan planlar ve projeler, piyasa koşulları içinde “kentsel dönüşüm” uygulamalarını teşvik ederek bu alternatifin üzerine örtmeye, hafızalardan kazımaya çalışırlar. Sonrasındaki süreçte hasar görmüş olan düzen onarılır. Her afet sonrası yaşananlar, alternatiflerin bastırılması, kayıtlardan bilinmesi gelecekteki afeti hazırlar. Bu yüzden bu süreçte yaşananlar çifte bir sosyal cinayettir.

Latour'un söylediği gibi şeyleştirici politik hareketler, tıpkı karşı çıktıklarını zannettikleri güçlerin yaptığı gibi öznenin karşısına edilgin nesnelere koydukları için hiç bir değişiklik yaratmazlar. Onların mücadelesi yalnızca kimlerin güç kazanacağını belirlerler. Çevreyi, insani

olmayı sabitleyerek sürekli dinamik ve değişken olanı, insani eylemliliklerini insani olmayan (gayri insani aktörler) üzerinden edilginleştirerek hükümdarlıklarını güçlendirirler. Onların bir işe yaradığına kimse inanmaz, ama inaniyormuş gibi yapar. Plancılar kapalı kapılar ardında şehirleri

//

Bu nedenle, felaketten 20 sene sonra inatla hafızamızı korumaya çalışmamız gerekiyor: 99 Depremi sonrasında yaşananlar Gezi gibi bir alternatifti, direnişti. O an aynı şekilde Lacan'ın "Le grand Autre" dediği şeyin hiçbir gücünün olmadığı görüldü.

planladıklarını zannederler. Onlara rağmen amaçlarını siyasetçiler aracılığıyla gerçekleştirdiklerini zanneden topluluklar da rüşvet vererek, siyasal dayanışma ağlarını kullanarak çıkarlarını koruduklarını düşünürler. Böylece kamu düzeninin sağlayacağı gelişme fırsatlarını, akılcılaştırma imkanlarını kaybeder. Karşılıklı etkileşim süreci imha olur, kaynaklar, enerji heba edilir.

99 DEPREMİ SONRASI YAŞANAN GEZİ GİBİ BİR SÜREÇTİ

Afetten sonraki süreçte Devlet'in, kamu gücünü kendisi için kullanan imtiyazlı grupların, toplumsal tabakaların asıl işlevi bunu unutturmak, kayıtlardan silmektir. Tıpkı afetten sonra ortaya çıkan "kentsel dönüşüm" kavramının ortaya atılması, hazırlanan ve hiç bir işe yaramayan "Deprem Master Planı" denen şey gibi...

Bu nedenle, felaketten 20 sene sonra inatla hafızamızı korumaya çalışmamız gerekiyor: 99 Depremi sonrasında

yaşananlar Gezi gibi bir alternatifti, direnişti. O an aynı şekilde Lacan'ın "Le grand Autre" dediği şeyin hiçbir gücünün olmadığı görüldü. Türkiye'de planlama kurları, kültür mirasını korunması, bürokratik normlar, yasaklar, engeller onun "le Grand Autre" dediği şeye benzer: Afet anlarda nedenlerle sonuçların düzeninin değiştiğine dair işaretler ortaya çıkar. Felaket sonrası yaşanan süreç, Lacan'ın "le Grand Autre" dediği gücün bir boşluk olduğunun görüldüğü, ancak kaybettiği otoritesini yeniden tesis etmeye çalıştığı süreçtir. Kapalı sistemler şehirleri, mekanı, iş gücünü atığa dönüştürür. Şeyleştirici politikalar bu nedenle toplulukları tembelleştirir, felç eder, zehirler. Filizlenebilecek her türlü alternatifi daha kaynağında tüketerek, haksızlıkları perdeler ve doğallaştırırlar. Mücadeleyi taraflar arasında ve sistem içinde tutma işlevi görürler.

Bu açıdan 1999 Körfez Depremi sonrasında ortaya çıkan katılım pratiklerinin tarihinin ve arşivdeki bilgilerin, kişilerin hafızalarındaki deneyimlerin canlı tutulmasının önem taşıdığı söylenebilir.

Depremde kimde toplaniyoruz!

İstanbul'da 470 "Geçici İskân Alanı" ve 562 "Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolu" belirlenmişti. Bugün ise 470 afet toplanma alanından geriye 70 civarında alan kaldığı söylenmektedir. Bunların bir kısmının da özel mülkiyet olduğu düşünülürse durumun vahameti ortadadır. Peki ne oldu diğer alanlara?

ESİN KÖYMEN

17 Ağustos 1999 Marmara depreminin üzerinden 20 yıl geçti. Peki o günden beri kentlerimiz depreme daha hazırlıklı hale getirilebildi mi; yoksa daha da kötü bir durumda mıyız? Asıl soru bu.

Hayatını kaybeden vatandaşlarımız, yaralananlar, yakınlarını kaybedenlerin yaşadıkları psikolojik sorunlar ve elbette çocukların bu afetten nasıl etkilendikleri ortadayken, sorumlu olarak gösterilen teknik elemanlar ve bir de müteahhidin ismi kaldı aklımızda.

Depremden sonraki 20 yıl içinde olan bitene, kentleşme politikalarına, imar mevzuatında yapılan değişikliklere bakarak bu soruları yanıtlatabiliriz.

Diğer yandan deprem sonrası yaşananları, kurtarma çalışmalarını, sorumluları ya da sorumlu ilan edilenleri de unutmamalım.

Depremi hemen ardından sıkça konuşulan afet toplanma alanları da son derece önemli bir konu.

Sağlıklı ve planlı kentleşme politikalarına yapılan vurgu, kentlerin afetlere karşı hazırlıklı hale getirilebilmesi için toplanan vergiler vs.

Depremi ardından İstanbul'daki yapılarla ilgili pek çok konu gündeme geldi. Binaların yapımında kullanılan deniz kumu, inşaat demirlerinin özellikleri, vs.

Hayatını kaybeden vatandaşlarımız, yaralananlar, yakınlarını kaybedenlerin yaşadıkları psikolojik sorunlar ve elbette çocukların bu afetten nasıl etkilendikleri ortadayken, sorumlu olarak gösterilen teknik elemanlar ve bir de müteahhidin ismi kaldı aklımızda.

İstanbul ölçeğinde tüm bu veriler ışığında değerlendirmeleri yaparsak 1999 depreminden sonra, kentlerde deprem toplanma alanları ile afet anında ulaşımı sağla-

yacak güzergâhlar tespit edilmişti. Örneğin İstanbul'da 470 "Geçici İskân Alanı" ve 562 "Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolu" belirlenmişti. Bugün ise 470 afet toplanma alanından geriye 70 civarında alan kaldığı söylenmektedir. Bunların bir kısmının da özel mülkiyet olduğu düşünülürse durumun vahameti ortadadır.

İstanbul'da, afet toplanma alanlarını yapılaşmaya açarak tüketmek, olası bir deprem sonrasında ortaya çıkacak olumsuzlukların etkisinin çok daha fazla hissedilmesine sebep olacaktır.

Dokuz, Ora AVM, Forum İstanbul, Kiptaş Ünalın, DAP Royal Center, TOKİ Avrupa Konutları, Capacity AVM, Çınar Olimpia Park Sitesi, Selenium Plaza gibi birçok yer acil eylem planında deprem toplanma alanı olarak açıklanmıştı.

İstanbul'da, afet toplanma alanlarını yapılaşmaya açarak tüketmek, olası bir deprem sonrasında ortaya çıkacak olumsuzlukların etkisinin çok daha fazla hissedilmesine sebep olacaktır.

Diğer yandan yaşanan ekonomik krizleri aşmanın yöntemi olarak sürekli teşvik edilen inşaat sektöründe, planlama ve hatta yapı denetim sisteminin bile sağlıklı işletilemediği bir gerçektir.

Sektörün önünde engel olarak görülen her türlü mevzuat büyük bir hızla değiştirilmiştir. Marmara kıyılarında büyük çaplı dolgu alanları yapılıp (Maltepe, Yenikapı) bu alanlar miting ve rekreasyon alanları olarak düzenlenmiştir. Depremden hemen sonra kentsel dönüşüm-kentsel yenileme alanları ve riskli alanlar olarak ilan edilen

Peki ne oldu diğer alanlara?

Birkaç örnek verelim:

Torun Center, Anthill, Starcity Outlet Center, Zaman gazetesi binası, Ağaoğlu My City, Meydan AVM, Onaltı

mahallelerde yapılan rant amaçlı projelerin sonucunda da bu bölgelerde yaşayanların pek çoğu yaşadıkları alanları terk etmek zorunda kalmışlardır.

Yani kent yoksulları kent merkezlerinin dışına itilmiş, rant değeri yüksek kentsel alanlar büyük ölçekli ve son derece lüks konut projelerine ayrılarak bu alanlara yakın yerlerde de AVM'ler kurulmuştur.

İmar mevzuatında yapılan sayısız değişiklik ve neredeyse kişiye özel hale getirilen parçacıl planlama yaklaşımları sonucunda gelineen durum, 20 yıl öncesine göre daha güvenli yaşam alanları yaratmamıştır.

Mayıs 2018 tarihinde imar kanununda yapılan bir değişiklik ile getirilen “İmar Barışı/Affi” düzenlemesi de tüm bu olumsuzluklara bir yenisini daha eklemiştir.

Kaçak yapılara getirilen afla, SİT alanlarında, dere yataklarında, kamu arazileri üzerinde yapılan tüm kaçak yapılar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı hesabına yatırılan bedeller sonucunda verilen belgelerle yasal hale getirilmiştir. Bu durum bir yandan kamusal alanların ve korunması gereken SİT alanlarının talan edilmesinin önünü açarken diğer yandan sağlam olup olmadığına bakılmaksızın tüm kaçak yapılara da yasal bir koruma getirmiştir.

6 Şubat'ta Kartal'da bir bina birden bire çökmüş 21 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 13 vatandaşımız da yaralanmıştı.

Çöken binada iki katın kaçak olduğu ve imar affından yararlandığı bilgisi sonucunda, imar affı süreci toplum tara-

findan da sorgulanmaya başlanmıştır.

Hatayı bireylere yıkarak hiçbir sorumluluk taşımayan yetkililer burada da ne yazık ki aynı şekilde davranmışlardır. 1992 yılında yapı ruhsatı aldığı ve ruhsatlı projesine aykırı olarak sonradan iki kat kaçak eklemeler yapıldığı bilinen yapının çökmesinin sorumluluğu, mimari proje müellifi ve teknik uygulama sorumlusu olan teknik elemanlara yüklenmiştir.

Ne kaçak katların yapımına göz yuman dönemin belediye yetkilileri ne de imar affı düzenlemesiyle tüm bu kaçak yapıları yasal hale getiren bakanlık yetkilileri bu konuda bir sorumluluk üstlendiler.

Peki neler yapmalıyız?

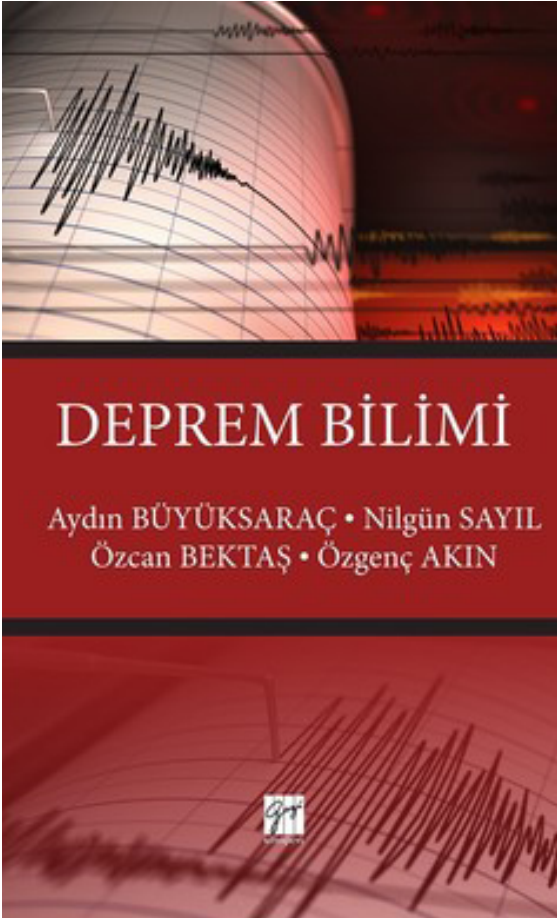
Jeolojik koşulları, aşırı nüfusu, yapı stoku, dolgu alanları, dere yataklarının yerleşime açılması, hızlı ve çarpık kentleşmesi İstanbul'u deprem ve diğer afetler konusunda büyük bir risk altına sokmaktadır.

İstanbul'daki kontrolsüz nüfus artışı ve plansız kentleşme kontrol altına alınmalıdır.

Öncelikle daha fazla can kaybına yol açmadan imar affı düzenlemesi iptal edilmelidir.

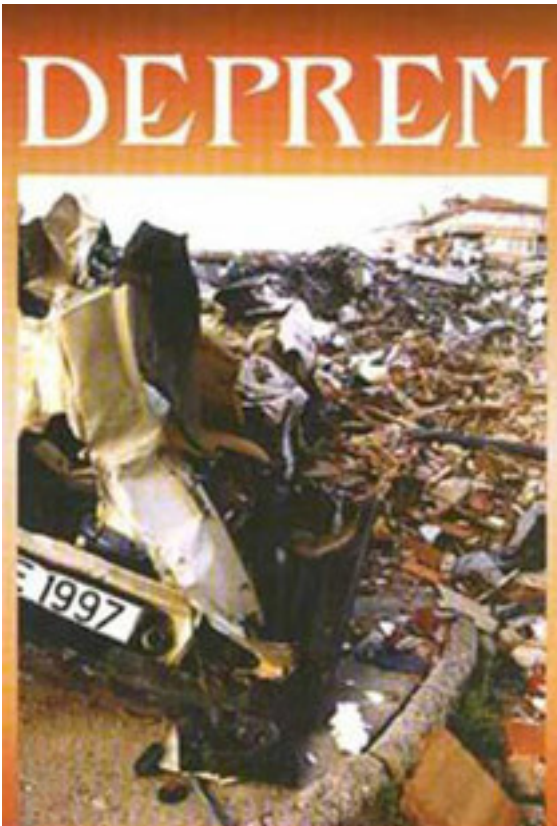
İstanbul'daki yapı stoku vakit kaybetmeden gözden geçirilmeli, yıkılma tehlikesi olanlar yıkılmalı, güçlendirilerek kullanımına devam edilebilecek yapılar güçlendirilmelidir.

Bilimsel veriler ışığında; tarihi ve kültürel değerlerimizi koruyan, çevreye duyarlı, yaşanılabilir bir kent için deprem ve diğer doğal afetlerin yol açacağı sonuçlara karşı mevzuat tamamlanmalı, denetim, gözetim ve uygulama sisteminin, taşıdığı sorumluluğu yerine getirmesi sağlanmalıdır.

Deprem Bilimi

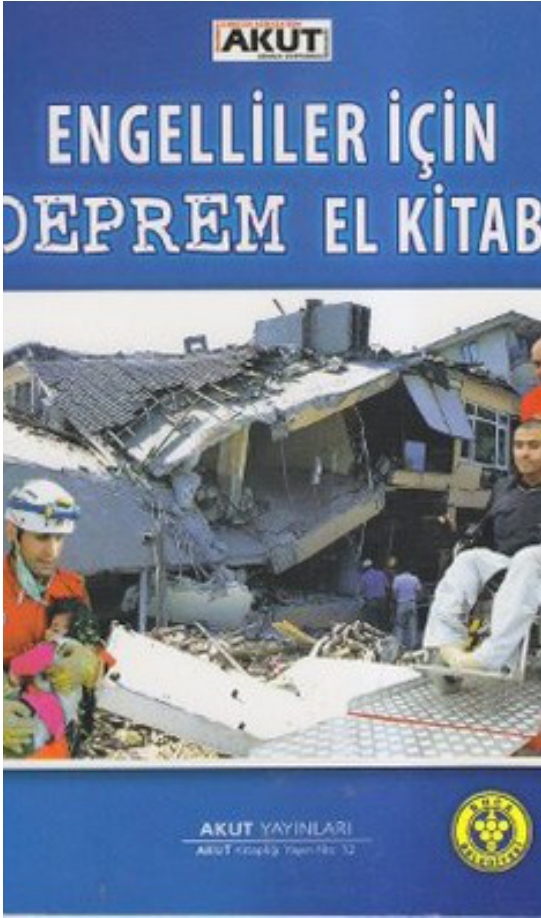
Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Gazi Kitabevi**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **329**

Deprem

Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Odtü**
Baskı Sayısı: **2006**
Sayfa Sayısı: **160**

Kitaplarda 'Deprem'...

Engelliler İçin Deprem El Kitabı

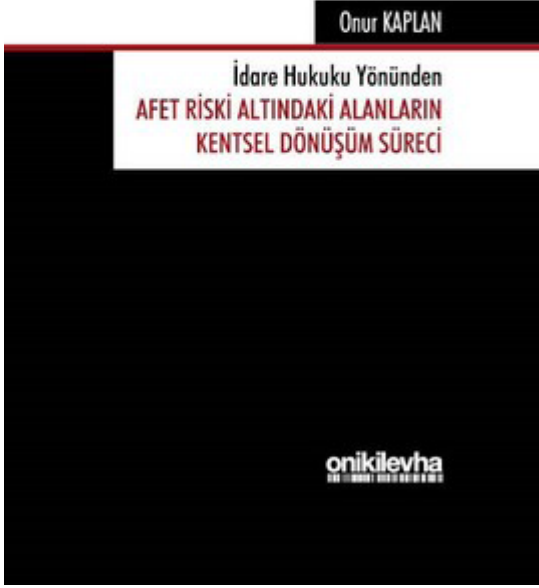
Yazar: **Valerie Solanas**
Yayınevi: **Akut Yayınları**
Baskı Yılı: **2011**
Sayfa Sayısı: **62**

Akut Yayınları

Yazar: **Gün Yazıcı**
Yayınevi: **Seçkin Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **240**

Kitaplarda 'Deprem'...

İdare Hukuku Yönünden Afet Riski Altındaki Alanların Kentsel Dönüşüm Süreci

Yazar: **Onur Kaplan**

Yayınevi: **On İki Levha Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2017**

Sayfa Sayısı: **322**

Gölcük Depremi

Yazar: **Sabri Aslan**

Yayınevi: **Karina Yayınevi**

Baskı Sayısı: **2017**

Sayfa Sayısı: **144**